

Beyazlara ve renklilere
OMO temizliği gerek

OMO'da daha
etkili temizleme
gücü var

Beyazlar daha beyaz
Renkiler daha parlak.

(Grafika & Maya : 950 — 37)

96

Devlet Nüshası

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

NİSAN 1978

İÇİNDEKİLER:

- Ahilik M. Sabri ARSLAN
Artvinli Edip Dinç'in Tarihi 1914—15 Batum Destanı Doç. Dr. M. F. KIRZIOĞLU
Ankara Folkloru Üzerine Bibliyografya —2— A. Esat BOZYİĞİT
Ankara Çeçtepe Köyünün Taştepe Olması Efsanesi Dr. Nevzat GÖZAYDIN
Karacaoğlan Üzerine Yapılan Bazı Yanlışlıklar —1— A. S. EMİRMAHMUDOĞLU
Askerlik Üzerine Derlemeler —1— Doğan KAYA
Kaybettiğimiz Halk Oyunları Koreografı Elbruz Gaytaoğlu ... Süreyya ÜLKER
Nemrut Dağı Yöresiyle İlgili Söylence ve İnanışlar ... Bülent ERDEMOĞLU
Akçaabat'ın Akçaköy'ünde İnanmalar —2— Salih YILMAZ
Konyalı Koç Bekir Ağa İçin Yakılan Destan ve Türküler Selçuk ES
Yozgat Manileri —6— Muhsin KÖKTÜRK

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 345

KURUŞ: 500

İSTANBUL'DA AYDA BİR Halk Kültürü Dergisi

97

TFLEW/MUD00CBVNJEHXSRPOMNHE

000000000000000000000000

WMOXHK0AUSE

AD0TFUNHG

MZK0YE

N0BIDO

AIBB

BANKANIZI
SEÇTİNİZ Mİ?

demek ki
görüşünüz
kuvvetli...

TÜRK TİCARET BANKASI

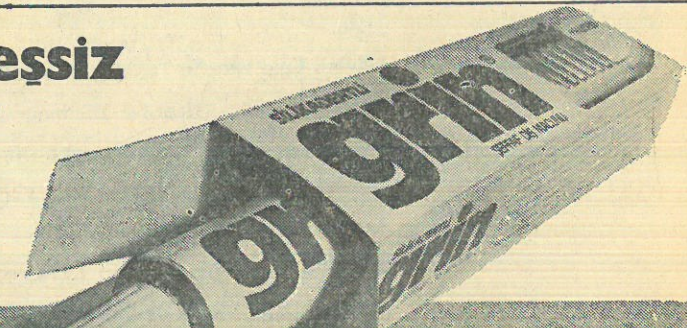
EDİRNE'den KARS'a kadar yurdun her köşesinde hizmetinizde

(Folklor : 38)

(Radar Reklâm — 39)

ağzınızda eşsiz

grin[®]
duygusu

eşsiz grin duygusu
yaşanır eğerde
her gülüşünüzde belli olur.
pürü pürü sağlıklı dişler

grin

şeffaf yeşil hoş kokulu
diş macunu

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALK BİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 345

NİSAN 1978

YIL : 29 — CİLT : 18

A H İ L İ K

Yazan : M. Sabri ARSLAN

Ahilik, birbirini seven, birbirine yardım eden fakiri gözeten, yoksulu barındıran, işi kutsal, çalışmayı bir ibadet sayan, din ve ahlak kurallarına bağlı bir esnaf ve sanatkârlar birliğidir.

Bugün Ahilik, Üniversitelerimizde doktora tezleri olarak verilmekle kalmıyor, her yılın belli günlerinde ve Türkiye çapında «Ahi Evran Esnaf ve Sanat Bayramı» adı ile törenler düzenleniyor, çeşitli çabalarla Ahilik anılıp anlatılmaya çalışılıyor.

Ahilik, büyük Atatürk'ün işaret ettiği yüce nitelikleri haiz eski bir Türk müessesesidir. Kökleri Türklüğün yüksek medeni vasıf ve kabiliyetine dayalıdır. İslâmiyetin zengin kaynaklarından beslenmiştir. Sosyal, ekonomik ve hatta askerlik açılarından Ahiliğin Osmanlılık gibi bir imparatorluğa temel oluşu bu nedenledir.

Ahilik bugün de gelenek ve göreneklerini sürdürmektedir.

Hani bir hikâye anlatırlar çarşıda, pazarda alış-veriş üstüne...

Bir zamanlar, şehrin çarşı esnafından biri, sabahleyin erken kalkar, konu komşuya «Hayır ola, pazar ola. kötülükler defola, kazancımız helâlîyle gele...» dedikten sonra, besmeleyle dükkanını açar, ilk müşterisiyle alış-verişini yapar. Bu sırada ikinci bir müşteri gelir. Dükkan sahibi, içtenlikle müşterisine :

«— Kusura bakma kardeşim, Tanrı bereketini vere, ben bu sabah siftah ett'im, ilk alış-verişimi yaptım. Senin istediğin mal, karşı komşuda da var. Aynı mal, aynı para. Ne var ki, komşum bu sabah daha siftah etmedi. İsteddiğini on-

dan alırsan, hem onu memnun eders'n, hem de ben komşuluk hakkını gözetmiş olurum.» der.

Bu hikâye bir devrin ticaret anlayışının bir ifadesi, esnafın birlik, birlikte dirlik inancının bir örneğidir. Alış-veriş hayatında doğruluk ve düzen, satıcıyla alıcı arasında karşılıklı güven...

Yüzyıllar boyunca atalarımız, bu düzeni bu güveni kurabilmek için çalışmış, Türk ekonomisi ve ticaret hayatını, din ve ahlak kurallarına, eğitim ve öğretime, bilgi ve ehliyet, sosyal adalete ve karşılıklı yardımlaşmaya dayanan sağlam ilkelerle örgütlenmişlerdir. Bu örgütün esnaf kesimindeki adına «AHILIK» ya da «FÜTUV-VET» denmiştir. Ahi, kardeş, arkadaş, yaran, dost, yiğit gibi anlamlara gelir. Çoğu zaman ahilere «Fütuvvet Eri» de derler. Birbirini seven, birbirine saygı duyan ve yardım eden, fakiri gözeten, yoksulu barındıran, işi kutsal, çalışmayı bir ibadet sayan, din ve ahlak kurallarına sıkı sıkıya bağlı esnaf ve sanatkârların, iş sahiplerinin, çırakların, kalfaların, ustaların, sağlam bir örgütü olan Ahilik, belli törelerini, geleneklerini ve göreneklerini sürdürürler. Bugünün esnaf birlikleri veya derneklerine benzer ocakları, zaviyeleri, loncaları vardır. Anadolu Selçukluları ve Osmanlılar devrinde en saygılı, en güvenilir kişiler olmuşlardır. Selçuklular devrinde Türk ticaret hayatını, ortaçağın en ileri düzeyine çıkarttıkları gibi, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda, bu devletin gelişip serpilmesinde büyük hizmetler göstermiş, Türk sosyal âdetini, Türk ekonomisini, iş hayatını bugün

dahi batılı bilginlerin hayranlıkla ifade ettikleri örnek bir düzenlemeyle geliştirmişlerdi.

Hilesiz iş, sağlam mal, belli oranda kâr, ölçülü kazanç, kimsenin gözünün yaşına bakmayan adaletli bir kontrol sistemi Ahiliğin üzerinde durduğu konulardır. Ahiler, meslek öğretimi yapar, meslek erbabını seçer ve özel törenlerle peştemal kuşatır. Bununla da kalmaz, esnafın dükkânına sermaye, işine güvenlik sağlar.

Tarih içinde seyreden, şehirlerden kasabalara, köylere kadar örgütlenen Ahilik, toplumun her kesiminde varlığını sürdürmüş, yalnız iş hayatına değil, toplum ilişkileri ve aile düzenine de el atarak, birlik ve dirliğin sağlam desteği olmuştur.

Ne var ki, Osmanlı kapitülasyonları Türk ticaret hayatını ve ekonomisini kökünden sarsınca Ahilik de yavaş yavaş hükümünü yitirmiş. Ahi ocakları ve loncalar dağılmış, ancak şurada burada izleri kalmıştır.

Anadolu'da birçok dükkânların girişinde yazılı levhalar asılıdır. Bunlar ayetler, hadisler öğütler, bir beyit, iki beyit şîirlerdir. Özene bezene yazılan bu levhalarda çoğu zaman şu dörtlük okunur:

**Her sabah besmeleyle açılır dükkanımız
Hakka iman ederiz fütüvettir şanımız
Eğrisi varsa bizden, doğrusu elbet sizin
Hiylesi, hurdası yok, helâlinde malımız.**

Selçukluların 1071 yılı 26 Ağustosunda Bizanslılara karşı Malazgirt'te kazandıkları büyük zaferden sonra, Anadolu çığ gibi, Türk akıncılarına kapılarını açmış, o günden sonra Anadolu'da yepyeni, güçlü bir devlet «Anadolu Selçuklu Devleti» kurulmuştu. Bilimde, sanatta, ticarete devrin en ileri sıyası bir kuruluşu olan Selçukular. Onüçüncü yüzyılın ortalarına doğru, doğudan gelen Moğol akınları karşısında zayıflamaya başlayınca, bu kere Anadolu'ya yerleşen, Türk Oğuz boyları, ayrı ayrı bölgelerde kümeleşerek bir yıkıntıyı önleme çalışmasına düşmüşlerdi. Ondördüncü yüzyılın başlarında Anadolu'da kurulan beylikler bu çağın siyasal bir sonucu olmuştur. İşte bu günlerde Ahiler, Anadolu'da sosyal düzenin yeniden kurulmasına öncülük etmişler, birlikte dirlik vardır inancıyla, yeniden, daha güçlü olarak örgütlenmişlerdi. Öyle ki Osmanlı Devletinin kurulması ve kısa sürede genişlemesinde Ahi ileri gelenlerinin yardımı ve desteği büyük olmuştur.

Ahilik, köylere, kasabalara kadar yayılan en küçük örgütünden en büyüğüne kadar, millî birlik ve bütünlüğü, sosyal dayanışma ve yasadışı temel ilkeler sayar...

Elbirliği, gönül birliği ile dostluk ve arkadaşlık havası içinde, ahlâk kurallarına sıkı sıkıya bağlı, sağlam ve düzenli, millî bir topluluğu kurmayı amaç bilen...

Yurt ekonomisine yararlı çalışmayı temel ihtiyaç maddelerinde üreticiliği ön gören...

Esnaf ve sanatkârları bugün bile en ileri sayabileceğimiz sosyal adalet ve dayanışma ilkeleri içerisinde örgütleyen...

Sağlam bir yaşama düzeni içerisinde beşerî değerlerini de refah içinde yaşatma felsefesini çalışmaya ve ahlâk düzeni olarak yerleştiren...

Dünyanın en eski bir esnaf ve sanatkâr topluluğu olarak, töreleri, gelenek ve görenekleriyle Anadolu'da yüzyıllar boyu yaşamıştır.

Küçük sanatların gelişip yayılmasında, esnafın erbabının geleneksel kurallarına göre yetiştirilmesinde, ekonomik hayatın düzenlenmesinde Ahilik örgütünün ölçüsüz faydaları görülmüştü. Devlet yasalarına, hak ve adalete dayanmayan saygılı olmuşlar, zulmedenlerin, yalancılara, hileli mal satanların, istifçilerin daima karşısında olmuşlardı.

Şunu da hemen ilâve edelim ki: Ahilik ÜRETİCİ İLE TÜKETİCİ haklarını kolayca dengede tutabilmiştir.

AHİLİĞİN ekonomik görüşü, şimdiki anlayışımıza göre KARMA EKONOMİ'dir.

Ahilikte uygulanan (Esnaf Orta Sandıkları, Loncalar, Gedikler) geçmişte ORTA YAPI içi sosyal adaleti sağlamıştır. Günümüzdeki Sosyal Sigortacılığın, Sendikacılığın ve özellikle KOBİ PERATİFÇİLİĞİN köklerini dışarda değil, AHİLİK'te aramalıdır.

Türklerin müessesese kurmadaki üstün yetenekleri, Türklüğe yücelik ve uzun ömürlülük kazandıran özelliklerin başında gelir. Müesseseseler hem barışa hem savaşa, yani; sosyal, ekonomik, politik, askerlik ve diğer tür yaşantıların tümü için kurula gelmiştir. Müesseseleri köklü ve güçlü olan ulusların devletleri de yücedir.

Türkler Devlet kurmada ve onları yüzyıllar boyu şanlı, şerefle yaşatmada ün salmışlardır. 3200 yıl öncelerde kurulan Türk Hun İmparatorluğundan (M.Ö. 1230) itibaren Türkler Devletleri olmamışlardır. Bağımsızlık ve özgürlüğümüzü egemen olduğu Anadolumuzdaki T.C. Devleti ile

aylar ve Halk Şiiri Yazan Aydın Şairler :

ARTVİNLİ MEHMED EDİP (DİNÇ) BEĞ'İN

TARİHİ 1914—1915 BATUM DESTANI

Yazan : Doç. Dr. KIRZIOĞLU M. Fahrettin

Selçuklu Sultan Melikşah çağında, Danişmendli Gazi - Ahmed Taylu başbuğluğundaki orodusunun, 1064 te fethedilmiş bulunan ars üzerinden gelerek, deniz yoluyla Bizans'ın yardım gören Apkaz - Gürcü Kralı Bagratlı Giorgi'nin ordusunu, 24 Haziran 1080 günü, Ardahan - Şavşat yolu üzerinde ve Yukarı - Sof'taki Kuel (Kol) Kalesi yanında yenmesiyle Ardahan, Artvin ve Oltu kesimleriyle birlikte Ahıska ile Acara ve Batum çevresi de fethedildi. Erzurum'daki Salduklu Hükümeti'ne bağlılığı sanılan Acara - Batum bölgesi, 1124 te Osman/Kıpçaklar'ın Yukarı - Kür ve Çoruk boyunu Selçuklular'a bağlı Türk Emirliklerinden yerleşerek Apkaz - Gürcistan Bagratlı Kralı'nı canlandırmasına değin, Selçuklular İmparatorluğu ülkesinden idi.

Çoruk ırmağının ağzı, batısındaki «Lazlık» doğusundaki «Acara/Ecer/Eger» ülkcekleri tarafından ayırılıyordu. Yeri bataklık ve sıtma yatağı olan Batum (Erzurum - Kars Yerlilerince, «Batım»), bu durumundan almışa benziyor. İlhanlılar çağında Ahıska'yı merkez edinen Kıpçaklı Ortodoks - Hıristiyan Türkler'in kurduğu «ATABEK» (gürcü kaynaklarınca, «Sa - Atabago» = «Beklik - Yurdu») (1267 -1579) Hükümeti, Batum

tum ve Acara'ya da hâkim olmuştur. Fâtiş Sultan Mehmed Han, 1461 «Turabozan Seferi»nde, Komninoslu Rum Kayserliğini yıkarken, Çoruk - Ağzı'na değin olağan kıyı boylarını da fethedip, Anadolu - Türk Birliği'ne katmıştı.

Turabozan Sancakbeği Şehzâde Yavuz Selim-Şâh, Safavî Şâh İsmail'in önünden kaçan Akkoyunlu kuvvetleri ve kendi Sancağı çerisiyle, 1508 yazında, Batı - Gürcistan (İmeret) merkezi Kutayıs/Kutatis üzerine sefer ederken, Kıpçaklı Ortodoks Atabek Mirzâ - Çabuk Bek (1502 - 1516), ona kılavuz ve yardımcı olmuştur. İşte bu sırada, merkezi Göniya/Kaniya Kalesi olan Batum ve Acara bölgesi de fethedilmiş ve yerli «Martoloslar»ın idaresine bırakılmıştı. Kanunî çağında, 1547 de, «Batum Sancağı» tahriri yapılarak, Erzurum Eyâleti'ne bağlanmıştı. Batum - Acara ahâlisi de, Atabekli Ülkesi Kıpçakları gibi, kendi istekleriyle Müslüman olmaya başlamıştı.

93/1877 Savaşında, Moskof ordusuna karşı Yerli halk'ın yardımıyla Batum Kalesi erlikle direnmiş; Sultan Aziz çağında burada yapılan iskele ve tabyalar, çok işe yaramıştı. Lofçalı Müşir İbrahim Derviş Paşa'nın müdafaa ettiği Batum'u, onikibin asker ve Karadenize hâkim bulunan Donanmamızdan dört zırhlımızın yardımıyla, 28 Nisan 1877 den Eylül 1878'e değin koruyabildi. 13 Temmuz 1878 Berlin Muahedesi'nde: Kars, Ardahan (Oltu dahil) ile birlikte (Artvin dahil) Batum Sancaklarımızın «savaş tazminatı yerine» Çarlığa bırakılması üzerine, Kahraman Batum Şehrimiz de, düşmana teslim edildi. Batum Ahalisinden çokları da, «Muhâcir» olup, Sınop ve Bursa'ya geçtiler (1). Artvin, bir İlçe olarak, «Batum Oblast (Askerî - Vilâyet)» idaresine bağlandı.

Esaretin otuzaltıncı yılında 1914 sonlarında, «Teşkilât-i Mahsusa»mıza bağlı Artvin Yerli Türk Milisleri ve bunların öncülerinden Murgullu (Göktaşlı) İmâmzâde Mehmed Edib (Dinç) Beğ (1885-1963), Batumlular'ın, Doksanüç Savaşındaki erliklerinin devam etmeyeşine ve ters tutumlarına üzülererek, aşağıdaki uzun destanı yazmıştır. Artvin ve İlçelerinin, 1914-1915 yıllarındaki Gönüllü-Milisleri ve Sarıkamış Harekâtımız sırasında Ardahan'a giriş ve sonrasında erlikleri ile, perişan olup Rusların Kırğını'na uğramaları ve çöpleri üzerine muhterem Emekli Özetleme

niye kadar tam on yedi Türk Devleti gelip istmiştir... Dünyanın bir başka yerinde ve bir başka kavminde devlet güneşini böylesine kısız 3200 yıl parlatmış bir başka ulus var mı?

Sözlerimizi büyük Atatürk'ün bir sözüyle destek istiyoruz:

— Ne mutlu Türküm diyene...»

Kaynaklar :

Prof. Fuat Köprülü, Ahilik hakkındaki incelemeleri.

Prof. Ömer Lütfü Barkan, Kolonizatör Türükler ve Zaviyeler.

Prof. Neşet Çağatay, Cumhuriyet'in 50. yılı Esnaf ve Sanatkâr.

«Lokantacının Sesi Dergisi» sayı: 6 Sahifesi: Ahilik.

«Ansiklopediler.

ve Folklorcu Yusufelili Mustafa Âdil ÖZDER, 1973 ARTVİN İL YILLIĞI'nda (s. 31 - 35) geniş bilgi vermiştir.

1915 te Artvin'den geçerek, eski atalarının geldiği ve akrabasının bulunduğu Bursa'ya gelen Murgullu İmâmzâde Mehmed Edib (Dinç) Beğ'in 1918 de Artvin ve Batum'un kurtulup, yeniden Anayurd'a katılmasında, 1921 de «Batum (Artvin) Mebusu» olarak I. Dönem Büyük Millet Meclisi'nde ve Kars Muahedesi görüşmelerinde, büyük hizmetleri geçmiştir. 23 Ağustos 1923 te Lozan Muahedesi'nin bir Kanun ile kabulünün Mecliste görüşülmesi sırasında, Gazi Mustafa Kemal Paşa dâhil, bütün Mebusların, 18 Temmuz 1920 de MİSÂK-ı MİLLÎ'nin gerçekleştirilmesine andemiş olduklarını hâtırlatan milli bir kahramandır (hemşehrisi, Artvin Atabekleri'nden Topçu Feri-ki/Orgeneral Ali-Rıza Paşa'nın, 22 Temmuz 1920 de Sevr Muahedesi taslağının kabulü için toplanan Saltanat Şûrâsı'nda, Pâdişâhın huzûrunda buna 50 kişi içinde tek red cevabını vermesi gibi).

M. Edib Dinç Beğ, sâbitkalemle, kendi elyazısıyla bir esericedid kâğıdının iki yüzüne, ikişer sütun hâlinde bu destanını yazmıştır. Artvin Eski Belediye Başkanı olan oğlu Sayın Talât Dinç'ten aldığımız bu tarihî destan ve yayımına müsaadelerinden dolayı, kendisine teşekkür ederim.

— Nisan 1332 de, muhacirlik sırasında Ankara'da yazılmıştır.

(1330 da BATUM'da, Murgul - Artvin - Ardanuç - Şavşat'taki Yerli - Halkımızın Ordumuz yanındaki çarpışmasına katılmayan Batum'a sitem)

1. Gam geldi, gam kaldı derûnumuzda
Bizî neralara attın, ey Batum?
Gamın sonu şâzdır deyi aldandın
Sen yerinde râhat yattın ey Batum.
2. Üçyüzotuz'unda başlarda harbe
Ruslar, cem'-eyledi askeri Garb'e
Kahraman Almanlar indirdi darbe
Artık sen de habî yuttun ey Batum.
3. Bu dem Osmanlılar çıktı meydana
Başladılar harbe, tamâm meydâne
Hudud'da kalmadı Rus'tan bir dâne
O zaman da ne yol tuttun ey Batum.
4. Teşrinsânide bu iş (e) başlandı
Osmanlılar, Rusiya'ya aşılandı

Yerli - İslâmîler'dan asker karşı (1) landı
Moskoflar'a çalım sattın ey Batum.

5. Gerçi Kumandanlar fedâkâr idi
Ahâlinin kısmı riyâkâr idi
Bir kısmı, beyhude, hulûskâr idi
Ne vakitsiz zaman öttün ey Batum?
6. Gelan Çete'nin de ekseri kaatil
Düşmana verdiler beyhude fitil
Gece, istihkâmda serdiler mitil
Hiç durmazdan mermi attın ey Batum.
7. Milletin çok, lâkin câhil hepisi
İçlerinde çok var (kaba-) sofusu
Ne mühimdir Acara'nın Köprüsü
Oraları nasıl ettin ey Batum.
8. Otuz yıldan beri sakladın bizi
Hicrete, muhladın, (sokmadın) bizi
Sonunda, keyfince hakladın bizi
Şimdi de milleti sattın ey Batum.
9. Kemale ermezden, buldun zevali
Sana soracağım birkaç suâlî
Görüşünce bildir bana meâlî
Defterleri nasıl yırttın (2) ey Batum?
10. Korktun Osmanlı'dan, çekildin geri
Bir yerde durmadın Murgul'dan beri
İndi Acara'ya Murgul - Askeri
Orda istihkâmlar kerttin ey Batum.
11. Murgullular, ne beyhude çalışmış:
Acaralı, Moskoflar'a almışmış!
Müzevirlüğe çoğu kalkışmış
Tamâm mahvimize gittin (3) ey Batum.
12. Ettiklerin yanında mı kalacak?
Seni, mutlak, Osmanlılar alacak
Moskoflar'ın defterinden silecek
Şimdilik râhata yattın ey Batum.
13. Ne ise fikrinde bildirsen, olur
İslâm'ı isyâna kaldırsan, olur
Moskoflar'ı biraz yıldıransan, olur
Lâkin, fazla yüksek kerttin, ey Batum.
14. Gürcüler'e sakın-sakın inanma
Bir gün göreceksin, gelür Donanma
Karşıkoyup sakın yanında yanma
Bu tedbirî nasıl ettin ey Batum?
15. Osmanlılar, altedacak Urus'u
Girdi içerüye Moskof sürüsü
Sonra gerü ötecektir borusu
Düşmanı ögüne kattın ey Batum.
16. Gelsün içerüye, görsün belâyı
Sonra tanur Paygamber'i, Mevlâ'yı
«Seyr'il - Melik» için budur kolayı
Osmanlı'ya nasıl çattın ey Batum.

17. Osmanlı'nın dubârası çok olur
Bir haftıya Rus askeri mahv-olur
İlerlemek, kendisine çarh-olur
Kaç dirhemdir Rus'u tarttın ey Batum.
18. Osmanlılar'da var kahraman Enver
Askerler çağırur: Allâhü-Ekber
Ne olur Moskoflar, alursun haber
Moskof külâhını örttün ey Batum.
19. Milletin dağıldı kaldın pek sefil
Sende (kaldın) kalanlara oldun mu kefil
Evvel çalışmadın, bulundun gaafil
Geçmiş işe yas mı tuttun ey Batum.
20. Merak etme artık, herşey düzalur
Moskoflar'ın askeri de azalur
Sene bezmiş (?) bu Sulh öyle yazılır
Doksanüçü hâtırlattın ey Batum.
21. Tâlihinde çok var - imiş noksanın
Yüz otuza vardı eski doksanın
Milletin aç kalsa, var mı ihsânın?
Niçün böyle kötüllettin (kötülendin) ey Batum.
22. Moskof hâinleri bunca besledin
Tabıyalar çoğaldıkça, tasladın
Bağ, bahçalar ile kendin süsledin
Hep Avrupalı'yı celb-ettin Batum.
23. Hiç kimse kalmadı, hicret ettiler
Bilür misin nerelere gittiler?
Herbirisi ayrı bir yol tuttular
Viraneler gibi kaldın ey Batum.
24. Khopa, Viçe, Arhavi'den aşılar
Fukaralar, ne edelim, şaşılar (nedek diye)
Tırabzon'dan hep Samsun'a koştular
Zırlı ile yol kapattın ey Batum.
25. Tifo hastalığı çıktı yollarda
Muhacir serildi kötü çöllerde
Memleket râhatı kaldı dillerde
Artık bizim için öldün ey Batum.
26. Haziran'da havaçaldı milletî
Bir taraftan vardır para killelî
Taradı hep halkı etmek (ekmek) zilletî
Bilürüm bu işe güldün, ey Batum.
27. Sivas (da) kalursun, olursun hırsız
Kimse çalışmamış, ovalar er-siz
Rençberi müdâra çalışur yersiz
Bize ne kıymetli oldun ey Batum.
28. Evvelce başladık güzel bir sabra
Miletin çoğunu verince kabre
Askere istendik, başlandı cebre
Tamamiyle akla geldin ey Batum.
29. Yazdırdık milletçe bir arzihâli
Affetmek ricamız bunun meâlî
Aslâ kabul etmediler bu hâli
Nasıl belâlara kaldın ey Batum.
30. Koşduk istimdâda Dersââdet'e
Orda gördüm merhametî âdeta
Ricâ kabul oldu, girdik rağbete
Hep duâya kalktı câri, ceyrânı
31. Osmanlı geçirdi büyük boranı
Çanakkale yağdırdı tiğ ü bârânı
Hep duâya kalktı câri, ceyrânı
Elbet sen de duâ kıldın ey Batum.
32. Üçyüzotuziki tarih-i destân
Ankara'da yazdım, hem şehri Nisân
Yolculuk Bursa'ya gidebülürsam
Gözden fazla ırak kaldın ey Batum.
33. Hitama başladı destan burada
Okunup dinlensün bazı kurâda
EDİB, kelâmların kalsun sırada
Kolum-kanadımı yoldun ey Batum.

(imza:) Edib (DİNÇ)

(1) Bugün Anadolu'da, 1293-1295 (1878-1879) Batum Sancağı Muhacirleri'ne, yanlış olarak, «Gürcü» denilmektedir. Halbuki bunlar, «Acara - Müslümanları» olup, anadilleri ve soyları, Tiflis (Kartel) ve Kutayıs (İmeret = Açıkbaş) ülkeleri Hıristiyan Gürcü kavimleri (Kartvelli) diii ve soyundan ayrılır.

(2) İslâm-Türk nüfusunun pek kalabalık olduğunu gösteren resmi Rus nüfus kütüklerinin ortadan kaldırıldığına işaret.

(3) Türkiyeden 1914 yazında Yusufeli ve Hopa üzerinden gizlice sınırı aşarak, Artvin - Borçka ve Acara - Batum kesimlerinde barınan «Teşkilât-i Mahsusâ» ya mensup Ajanlarımızın, Yerli Türkler'den yazdığı fedâi - milislerin, Ruslara ihbar edilmesine dokunuyor.

ANKARA FOLKLORU ÜZERİNE

— II —

Yazan : Ali Esat BOZYİĞİT

rk Folklor Araştırmaları Dergisi'nin Ka-
977 (340.S) Sayısında Ankara Folkloru
e yazılmış 108 kaynağı kapsayan bir der-
yayınlandı. Yazımda bir bu kadar daha
n olabileceğini belirtmişim. Nitekim bu
Sayın Ali Rıza BALAMAN'dan bir mek-
dim. Sayın BALAMAN, benim göreme-
ve kendisine ait olan Ankara Folkloru üze-
azılmış yazılarının bir listesini göndermiş.
ı bir kısmını ve yine derleyebildiğim di-
ynakları bu kez alfabetik bir sıralama ile
rum.

İniz bu arada taramalar sırasında karşı-
n bir güçlüğü değinmek istiyorum. Özel-
ilçesi belirtilmeyen ve köy adı ile baş-
vazıları taramak ve yazıda adı geçen köy-
ngi ile, ilçeye bağlı olduğunu anlamak
yazıyı görüp, okumakla mümkün olabili-
da bir derlemeci için oldukça büyük bir
almaktadır. Burada, yazıya, içeriğini be-
başlıklar koymak gerekli oluyor. Örne-
kaynakda «KIRAZOĞLU KÖYÜ» anlatı-
u köyün hangi ile, ilçeye bağlı olduğunu
k için yazıyı görüp, okumak gerekiyor.
ana'ya bağlı bir köy). Bir başka örnek;
RA'NIN ALPAGUT KÖYÜ'NDE TIP FOLK-
YÖNÜNDEN BİR İNCELEME», Ankara'ya
ç tane Alpagut köyü var:

Alpagut Köyü (Kızılcahamam-Çeltikçi)
Alpagut Köyü (Nallıhan-Merkez)
Alpagut Köyü (Yenimahalle-Kazan)
e burada da hangi köyün incelendiğini
ancak yazıyı görüp incelemekle müm-
ki-Yeni Sürekli Yayınların kolaylıkla bu-
aranamadığı ülkemiz kitaplıklarında der-
in karşılaştığı bu güçlüğü Sayın BALA-
 kabul eder sanırım.

aylı olarak Ankara Folklorundan söz
aynaklar epeyce. Ayrıca Ankara'nın ta-
kara ilçelerinin sağlık konuları (kaplıca-
eler-ılıcalar), Ankara'nın tarımı, turizmi
ı başına bir araştırma konusu olan Ahi-
ilgili bibliyografya da oldukça çok. Bun-
bir başka yazımda yer vermeyi umut
n.

Dr. İlhan

Elvan Camii, (İslâm A. 7.c 6.S. 3.1964,
s)

ARSUNAR, Ferruh

Karpuz Kestim (Ülkü III. 3(33), 35 Eylül
1949)

(Ankara dolaylarından alınan türkünün me-
lodisi ve sözleri var)

ASLIYÜCE, Erdoğan

Her yönüyle Kırıkkale, Ankara, 1974, Emel
Mtb. 234.s

AYDEMİR, Orhan

Kızılören Köyü Tekerlemeleri (Çubuk),
(Türk Folklor Araştırmaları, c.9 S.186 Ocak
1965 3620-3622.s)

AYDINOĞLU, Güllü

Bir Türkünün Öyküsü (Ankara-Yenimahal-
le-Orhaniye Köyü), Türk Folklor Araştırma-
ları, c.13 S.261 Nisan 1971 5925.s)

BALAMAN, Dr. Ali Rıza

Örencik'te Kurban Bayramı Töreni (Kızıl-
cahamam) (Türk Folklor Araştırmaları, c.
14, S. 270, Ocak 1972, 6197-6201.s)

BALAMAN, Dr. Ali Rıza

Verimli'de Askere Uğurlama Töreni (Kızıl-
cahamam), (Türk Folklor Araştırmaları, c.
15, S.273, Nisan 1972, 6280-6282.s)

BALAMAN, Dr. Ali Rıza

Köyde Hacı Ziyareti (Kızılcahamam - Ve-
rimli Köyü), (Türk Folklor Araştırmaları, c.
15, S.276, Temmuz 1972, 6364-6367.s)

BALAMAN, Dr. Ali Rıza

Teve'de Uğur Kesme (Teve, eski adı Tek-
ke, yeni adı Verimli olan Kızılcahamam'a
bağlı bir dağ köyünün araştırma adıdır.)
Türk Folklor Araştırmaları, c. 15, S.279, Ara-
lık 1972, 6440-6441.s)

BALAMAN, Dr. Ali Rıza

Verimli Köyü'nde Ölüm (Kızılcahamam),
(Türk Folklor Araştırmaları, c. 15, S.282, Ocak
1973 6521-6523.s)

BALAMAN, Dr. Ali Rıza

Teve'de Oturakalma (Kızılcahamam), (Türk
Folklor Araştırmaları, c. 15, S.284, Mart 1973,
6575-6576.s)

BALAMAN, Dr. Ali Rıza

Teve'de Yağmur Duası (Kızılcahamam),
(Türk Folklor Araştırmaları, c. 16, S.292, Ka-
sım 1973 6799-6801.s)

BALAMAN, Dr. Ali Rıza

Köyde Gün Bilgisi, (Köken Dergisi, S.I.

ÇEÇTEPE KÖYÜNÜN TAŞTEPE OLMASI

Derleyen : Dr. Nevzat GÖZAYDIN

Kızılcahamam'a bağlı Pazar bucağının Çeç-
tepe (eski adı Çeştepe) köyünün adına ait ef-
sane şöyle anlatılır:

«Vaktiyle bu köyde çok fakir ve dindar bir
adam yaşamış. Gece-gündüz Allah'a dua eder,
ibadetini yaparmış. Kendi çok fakir olduğundan
ve fakirliğih bütün sıkıntısını çektiğinden, gü-
nün birinde zengin olursa, bütün fakirlere ve
düşkünlere yardım yapacağına söz verir, yemin
etmiş. Gel zaman, git zaman, günün birinde
yorgun argın ufacak tarlasını sürerken, pullu-

ğunun arkasında ayağı bir deliğe girivermiş. Eli-
le o deliği biraz genişletmeğe çalışmış, bak-
mış ki orada bir küp parçaları var. Hemen he-
yecanla toprağı kazmış, gerçekten de orada bir
küp içinde duran altınları bulmuş. Bulduğu ha-
zineyi har vurup, harman savurmamış, aklını kul-
lanıp iyice zengin olmuş. Toprak almış, tarla al-
mış, ekmiş, biçmiş, bol ekin kaldırmış. Ekinleri
de bir yere harmanlamış. Tam o anda, sakalı
beyaz ve beline kadar inmiş bir adam cirtaya
çıkmiş, adamdan biraz ekin istemiş. Artık ken-

Mart 1975 16-17.s

ÇAKIR, H. Avni

Bir Bucağımız: GÜDÜL (Ülkü-Yeni Seri, 82.S
Şubat 1945 18-19.s)

ÇALIŞ, Bahaattin

Dün Bugün Haymana, Kaynak Kitap, 1977,
Aygül Mtb. 40 S.

GENÇTÜRK, İsmail Celal

Bir Ankara Türküsü, Sultanım Sultanım Sarı
Sultanım, (Türk Folklor Araştırmaları, c.8
S.165 Nisan 1963-3036.s)

GÜÇBİLMEZ, Dr. Erdoğan

Yenimahalle ve Kayadibi Karşılaştırmalı Bir
Köy Araştırması, Ankara, 1972, Sevinç Mtb.
320 S. (SBF Yayınları)

GÜLER, M. İzzet

Aslanhane Camii, (İller Bankası Dergisi, 2.C
16.S, Aralık 1968, 32.s)

GÜRAN, Nural

Yeşilöz Köyünde Doğumla İlgili Gelenek ve
İnançlar, (GüdüL) (Türk Folklor Araştırma-
ları, c.11, S.217, Ağustos 1967, 4507-4508.s)

KELEŞ, Doç. Dr. Ruşen

Eski Ankara'da Bir Şehir Tipolojisi, Ankara,
1971, Sevinç Mtb. 210 S. (SBF Yayınları).

ÖNEY, Prof. Dr. Gönül

Ankara'da Türk Devri Dini ve Sosyal Yapı-
ları, Ankara, 1971, Ankara Üniversitesi Ba-
sımevi, 394 S.

ÖZSAN, Sarper

Morkoyun, (Opus, c.23 S.14 Eylül 1964)
(Türkünün Sözleri ve Yazar tarafından iki
sos için düzenlenmiş melodisi var.)

SAYGI, Osman

Karakuyu Düşün Adetleri, (Polatlı), (Türk

Folklor Araştırmaları, c.9 S.187 Şubat 1965
3652.s)

SAYGI, Osman

Ankara Dolaylarından: Akçakese Folkloru
(GüdüL), (Türk Folklor Araştırmaları, c.10
S.212 Mart 1967 3457.s)

SAYGI, Osman

Bacan Dayı Efsanesi (Hasanoğlan Folklo-
ru), (Türk Folklor Araştırmaları, c.16 S.322
Mayıs 1976 7647.s)

YAZICI, Mustafa

Ankara Kızılbey Camii ve Türbesi, /699 H-
1299 M/, (Ankara Sanat, 2.c 23.S Mart 1968
20.s)

YAZICI, Mustafa

Ankara Yeni Camii, /Semahane-Ahmediye/
(Ankara Sanat, 3.c 25.S Mayıs 1968 16-17.s)

YAZICI, Mustafa

Ankara'nın En Eski Camilerinden Elvan Ca-
mii, Ankara Sanat, 3.c 26.S Haziran 1968
18-19.s)

YAZICI, Mustafa

Başkent Ankara'da Ahi Şerafettin (Seyfet-
tin) Caminin Mimari Özellikleri, /H.689-M.
1289-1290), (Turizm, II.c 92.S Ocak 1969
14.s)

YAZICI, Mustafa

Başkent Ankara'da Ahi Elvan Camininin Mi-
mari Özellikleri, Kalkınan Dünya, 4.c 67.S.
Mayıs 1969 10-11.s)

YÜCEL, Erdem

Selçuklu ve Osmanlı Ankara'sı, Türkiye Tu-
ring ve Otomobil Kurumu Belleteni, 303.S
Ekim-Aralık 1969, 8-13.s

KARACAOĞLAN ÜZERİNE YAPILAN YANLIŞLIKLAR

— 1 —

Yazan : A. Saim EMİRMAHMUDOĞLT

Türk Halk Şiirinin büyük ustası Karacaoğlan ve şiirleri üzerine elli yılı aşkın bir süredir oldukça çok yazılar yazıldı, kitaplar yayınlandı. Halk dilinden, ya da cönklerden derlenen koşmalarını, semailerini, destanlarını toplu halde inceleme olanağı doğmuş oldu böylece. Bu arada şairin hayatı ve şiirleri ile ilgili bazı yanlışlara ve yanlışlıklara rastlanmasını doğal karşılamak gerekir. Ancak bu yanlışlar ve yanlışlıklar üzerine titizlikle eğilmek, doğrusunu ya da doğruya en yakınına ortaya çıkarmak gerektiği kanısındayız. Bunu, Türk Halk Edebiyatına hizmet yönünden gerekli ve zorunlu bulmaktayız.

Edebiyat öğretmeni Sayın Muzaffer İnanç, ilginç bir yazısında şöyle diyor (1):

«...Buraya kadar yazılanların ilerisinde önemli bir hususu belirtmek yerinde olur. Bir insan, doğup büyüdüğü ve en çok bulunduğu mahallin ağızını konuşur ve nereye giderse gitsin kendi memleketine ait bazı kelime ve söyleyiş şekillerini terkedemez. Tetkik ettiğimiz beş yüze yakın Karacaoğlan şiirinde yüzlerce Maraş ve çevresinde kullanılan kelime tesbit ettik ki,

dine «ağa» dedirten ve eski sözlerini, yeminleri unutup gurura kapılan adam, bu yaşlı ve görünüşü pek fakir olan güçsüz kişiyi terslemiş ve harman yerinden koğmaya kalkmış. Bu davranışa üzülen yaşlı adamın ağızından:

«— Sapın, samanın taş olsun... bedduası dökülvermiş. Kendi de ortalıktan kayboluvermiş. O anda bütün harman taş ve kum yığını haline gelmiş. Sözlerini, yeminleri unutup fakirlere yardım etmeyen adam da bütün malını mülkünü kaybetmiş, eski halinden beter duruma düşmüş.»

Köyün etrafında gerçekten de, bir çıplak tepe vardır. Tepede ne ot biter, ne de bir ağaç. Köyün adı bu efsane ile ilgili olarak açıklanmaktadır.

Anlatan, 55 yaşında ve halen köyün muhtarlığını yapan Hüseyin KAYA, bu efsaneyi eskiden beri köyde duyurmuş. İbrahim ÖZTÜRK aracılığıyla derlenmiştir.

bunların büyük bir kısmı sâdece Maraş'a has kelimelerdir. Şüphesiz bu kelime ve şekillerinin hepsini böyle bir gazete makalesinde saymağa imkân yoktur. Ben yalnız burada bunların belli başlılarını, birkaç şiir içerisinden, sıralamakla yetineceğim ve daha geniş araştırma yapacaklara zemin hazırlamış olacağım. Yalnız Karacaoğlan araştırmacılarından ricam, bir defa Maraş'ı teşrif buyursunlar ve Maraş'ı tanıdıklarından dolayı düştükleri hatalara bir daha düşmesinler...»

Sayın yazar bundan sonra, şairin bir koşmasını ele alıp içinde geçen Maraş ve çevresine has «Sarı edik, Beserek, Arzuman, Meles, Aşna» sözcüklerini sıralıyor ve inceliyor. Sonra 2. Şiir olarak aşağıdaki koşmaya eğiliyor; bazı yanlışlıklar yapıldığına da değinliyor:

— Kız senin düşüne süllüm dayarım
Dayarım da gül memenden emerim
Seherde üstüne köprü kurarım
Geçerim Tuna'nın seli isen de

— Oğlan senin şorun duyar küserim
Küserim de zülûfûme asarım
Küffer kalasından yeğdir hisarım
Gelemen üstüme Ali isen de

— Kız ben senin kalaların yıkarım
Taş toprağın bir araya katarım
Bin yıllık ömrümü sende sınarım
Bozarım bin yıllık kuru isen de

— Oğlan ne çok düştün benim sılama
Küçüksün dayanama nbelâma
Sırrımı vermezsen halka âleme
Sarılıp yatalım deli isen de

— Karac'oğlan der ki bizim beğimiz
Gıcılı-boranlı soğuk dağımız
Ökçeni yokladım ökçen yağumuş
Almam şimden geri huri isen de

«Döş : Maraş'ta kullanılan ve göğüs manâsına gelen bir kelimedir. Farsça düş (omuz) kelimesinden bozmadır (2).

«Süllüm : Arapça menşe'li olmasına rağmen Maraş haricinde hiçbir yerde kullanılmayan ve merdiven manâsına gelen bir kelimedir Karacaoğlan'da bu kelimeye rastlanmasından dolayı enteresandır. Zira Maraşlı olmayan hiçbir kimsenin bu kelimeyi bilmesine ve kullanmasına imkân yoktur. Nitekim bu kelimeyi bil-

meyen C. Öztelli kitabında yukarıdaki şiirin ilk mısraını,

«Kız senin göğsüne süngüm dayarım» şeklinde yanlış olarak yazmıştır. Eğer mısradaki «süllüm» kelimesi «süngü» olarak değiştirilirse manâ bozulmaktadır. Zira bu mısradaki gayet orijinal bir ifade tarzı vardır. Sevgilisinin uzun boyunu anlatmak isteyen şair, onun göğsüne yetişebilmek için merdiven dayamaktadır. Böyle kelime değişirse bütün bu güzellik te bozulur. (3).

«Şor : Kavga gürültü karşılığı Farsça «şür» kelimesinden gelen «şor» da yine Maraş'ta kullanılan bir kelimedir ve dedikodu, söz, lâf manâlarına gelir. S. Nüzhet bu kelimeyi yanlış olarak «şör» okumuştur (4).

«Sına : Bu kelime de «dene» karşılığı olarak Maraş'ta çok kullanılır.

«Kıcılı - boranlı (Gıcılı-boranlı) : Rüzgâr, dolu ve karın, her üçünün bir arada bulunduğu hava durumunu anlatan mahallî bir deyimdir.

Yazar Muzaffer İnanç şairin başka bazı şiirlerini de ele alarak bunlarda geçen Maraş ağız deyim ve sözcükleri şöyle sıralıyor:

«Efil efil : Tabiat taklidi mahallî bir deyimdir. Yavaş yavaş kıvıldanma, sallanma manâsına gelir. Yanlış olarak birçok kitaplarda «Elif Elif» şeklinde yazılmıştır.

«Yekre : Bu kelimenin manâsını bulamayan S. Nüzhet kitabının sonraki baskılarında kelimeyi «yekde» olarak değiştirmiştir. Halbuki «Yekre» Maraş'ta kullanılan ve atılmış pamuk anlamına gelen bir kelimedir. Şiirde atılmış pamuktan yapılan kumaşı ifade etmektedir.

«İra, Işın : Arapçadaki (re) ve (şın) harfleridir. Türkçede kelime başlarında (r) ve (ş) gibi sesler olmadığı için Türk hançeresi kelime başlarında bu sesleri çıkarmakta zorluk çeker, ve umumiyetle başlarına birer vokal getirerek telâffuz eder. Bilhassa Maraş ve çevresi ağızlarında bu hal çok yaygındır : Renk) İrenk, Limon) İlimon, Reçep) İreçep, Ramazan) İramazan, vs. gibi «İra» kelimesi de böyledir. Karacaoğlan'da bu ses türemesine çok rastlanır. «Işın» da «İra» ile benzeşme suretiyle ortaya çıkmıştır.

«Kibar : Güzel manâsına Maraş'ta çok kullanılan bir kelimedir.

«Yağlık : Bir nevi başörtüsüdür, mendil manâsına da kullanılır. Fakat normal mendilden daha büyüktür. Maraş köylerine ait bir giyim - kuşam eşyasıdır.

«Oflaz : Eflatun rengi manâsına gelir. C. Öztelli yanlış olarak bu kelimeye «olgun, iyi» manâsını vermiştir. Her ne kadar kelime olgun, iyi manâlarını da ifade ederse de, bu şiirde renk manâsına olduğu açıktır. Zira şiirde her kıt'anın sonundaki kelimeler birbirleriyle münasebetlidir: Zülûf—perçem—tel, İra—ışın—dal, Edep—erkân—yol vs.. Bu kıt'ada da Yeşil—Oflaz—Al, birer renk olduğuna göre, «oflaz»ın da eflatun rengi manâsına kullanıldığı açıktır (5).

«Kelli : Maraş ağızına mahsus «sonra» manâsına gelen bir kelimedir.

«Soyha : Yine Maraş'ta çok kullanılan ve «Soyhandan çıka.» gibi beddualarda geçen bir kelimedir. Ölünün üzerinden soyulan elbise demektir.

«Kalan : Artık (bundan sonra) manâsına gelen bir kelimedir. Maraş ağızında çok yaygındır (6).

«Marhama : Sâde Maraş'ta kullanılan ve havlu manâsına gelen bir kelimedir. C. Öztelli'nin dediği gibi mendil başörtüsü manâsına gelmez.

«Püren : Maraş-Göksun yolu üzerinde, balı ile meşhur olan Delihöbek karşısında bir semt ismi (7).

«Çiğ (Çığ) : Maraş'ta üzerine tarhana serilen birbirine eklenmiş çöplere verilen isimdir. Karacaoğlan yârinin saçını «çiğ»e benzetiyor. «Çiğ» de Maraş'tan başka bir yerde kullanılmayan bir eşyadır (8).

«Tuman : İşte «süllüm» kadar, bu hususta enteresan bir kelime daha : Tuman. Kilot manâsına gelen bu kelimeye de Maraş'tan başka bir yerde pek az rastlanmaktadır. Nitekim bütün Karacaoğlan araştırmacıları bu kelimenin manâsını çıkaramamış, birçokları da, S. Nüzhet gibi, yanlış olarak «Taman» şeklinde okumuşlardır. Yalnız C. Öztelli «tuman» a giysi, elbise manâsını vermişse de, onunki de pek geneldir. Bu şiirde «sandal tuman» Maraş köylerinde topuğa kadar uzun kilot anlamında kullanılmaktadır.

«Yukarıdan beri görüldüğü üzere Karacaoğlan'ın şiirlerinde Maraş ağızına ait kelimeler sayılamıyacak kadar çoktur.

«Mansit : Destek, Şıvga : Dal, Yesir: Esir, Gıybet: Arkadan söylenen söz (Kovgıybet), Reşme: Zincir, Siyeç: Bağ ve bahçe sınırlarındaki çalılık, çit, Şelek: Bir kişinin omuzunda taşıyabileceği yük, Annaç: Karşı, Kıç: Ayak, Pusmak: Eğilip saklanmak... vs., bu hususta hemen

bir bakışta göze çarpanlardır. Bu misalleri istenildiği kadar çoğaltmak mümkündür. Fakat bu kadarının bile Karacaoğlan'ın dil bakımından da Maraşlı bir şair olduğunu isbata yeteceği kanısındayım...»

Sayın Muzaffer İnanç, bazı paragraflarını yukarıya aktardığımız bu ilginç yazısıyla, arada bir değinerek, önemli bir gerçeği bir kez daha ortaya koymuş bulunuyor. Evet, her halk şairinde olduğu gibi, Karacaoğlan'ın yayınlanan şiirlerinde de bazı yanlışlıklar, ya da değişiklikler yapıldığı bir gerçektir. Ne var ki, bunlar üzerinde titizlikle durulmalı ve özellikle Karacaoğlan şiirleri bilimsel yöntemlerle yanlışlardan arınmalıdır. Bunun Türk halk şiirine hizmet olacağı kanısındayız. Her önüne gelenin, eline her kalem alanın yanlışlıklar yapmasına, ya da yanlışları sürdürmesine olanak ve fırsat verilmemelidir ki, halk şiirimiz aslına ve özüne daha uygun olarak, ya da en az yanlışlarla geleceğe sürdürülebilsin..

Yazarın ilginç yazısından konumuzla ilgili ancak bazı paragrafları bu yazımıza aktarmayı —yazımız çerçevesini genişletmemek için— yeter bulduğumuzu belirtirken gelecek yazımızda, şimdiye dek gözden kaçmış olan önemli biriki noktaya da kendimiz değineceğimizi bildiririz. Bizim de birkaç sözümüz olacaktır.

(1) Muzaffer İnanç (Karacaoğlan ve Maraş) Memleket-Günlük siyasi gazete Sayı : 1991 - 1999. Kahramanmaraş 1970.

(2) Hayvanlar ve eşya için de «gögüs» anlamına Maraş'ta ısrarla «dös» kullanıldığını belirtmek yerinde olur. Anlam değişikliğine ve Türk söyleyiş biçimine uydurulduğuna dikkat edilsin. A.S.E.

(3) Bazı yazarların «sülüm» sözcüğünü yine merdiven anlamına, Arap ağzı «süllem» olarak okudukları görülmektedir. Elimizdeki cönkte açıkça «sülüm» yazılmış olup «süllem» okunması olanaksızdır. «Süngüm» olarak okunması Karacaoğlan gibi bir şairin ruh yapısına ve karakterine asla yakıştırılmaz. O Karacaoğlan ki, şiirlerinde:

«Eğer tenhalarda bulsam yalnız
Tanrı helâliyle sarmak isterim»

«Eğer güzel bende meylin yoğise
Benim işim minnet ile zor değil»
demek suretiyle kendi psikolojik yapısını açıklamıştır. Sayın Öztelli'nin kitabında «sülüm»

yerine «süngüm» yazılmış cimasında, bir mürettip hatası olduğu düşünülebilirse de, kitaba okuduğu sözlükte «sülüm» sözcüğünün bulunmaması bu clasılığa yer bırakmamaktadır. A.S.E.

(4) Başka bazı yazarlarda «şor» sözcüğünün «söz» olarak kullanıldığı görülmektedir. «Şor» horne kadar «söz» anlamına gelirse de, bu değişikliğin cönk yazarlarınca yapılmış olabileceği düşünülebilir. Şor vermek : Anlatmak, söylemek. Onun şoruna kulak asma : Onun sözüne inanma, önem verme.. gibi. A.S.E.

(5) Oflaz Maraş'ta daha çok güzel, kıyak anlamına kullanılır. Sayın Müjgân Cumbur'un da yazarla aynı görüşte olduğu saptanmıştır.. A.S.E.

(6) Kalan sözcüğünün anlamını S.N. Ergun şöyle açıklıyor :

«Kalan : Şimdengeri, bâdemâ, artık. Akşamdan kalan tabirinde olan kalan başkadır. Bu tabiri halk konuşur iken kullanır. (Öküzden kalmanı eşeğe verirler.) darbimeselinde ikinci manâ kastedilmiştir.

«Kos kalan cevrin beni rüsvâ-yı aşk etti yeter
Halimi biydar eden bu ah u zarımdır taman.»

Maraş'lı Şevket'in beytinde birinci manâ maksuttur.» diyor S. Nüzhet. (Bkz. S. Nüzhet — Karaca Oğlan— Arap harfleri backısı, Sayfa 50) A.S.E.

(7) Gerçi Maraş - Kayseri Devlet yolu üzerinde Maraş'ın Göksun ilçesine 15-20 kilometre uzaklıkta çok eskilerdenberi «Püren» adını taşıyan bir semt var. Halen Püren'den Devlet şosesinin geçtiği, 1975 yılında yapımı bitirilerek trafiğe açılan 28 kilometre uzunluğunda —128 metresi kayalar oyularak tünel halinde olan— bir dağ geçidi açılmıştır ki, adına «Püren varyantı» denilmektedir.

Ancak Maraş'ın Andırın ilçesinde ve Toros Dağları eteklerinde yetmiş maki türünde «Püren» adında kokulu bir de bitki vardır. Sonbaharda çiçek açar ve oraların bunlardan topladığı bala «Püren balı» denilir. Şairin mısraındaki püren, koyu renkli ve pek makbul olmayan bu balın kaynağı olan püren otu olamaz mı? İşte şairin söz konusu koymasını, araştırmacıların dikkatine sunuyorum. Karar okuyucunuñdur :

Yaz gelip te beş ayları doğunca
Bahçelerde al kırmızı gül olur
Bahçelerde ziynetine alısan
Elbet bir gün nazlı dosttan gel olur

Derlemeler :

ASKERLİK ÜZERİNE DERLEMELER

— I —

Yazan : Doğan KAYA

Tarihte ilk düzenli orduya sahip Türk ordusu, Orta-Asya'dan beri süregelen töreyi bugün de devam ettirmektedir. Şöyle ki; üste saygı esastır. Onun emirlerine toredütsüz riayet edilir. Cna karşı mutlak güven duygusu hâkimdir. İcraat, emir-komuta zinciri çerçevesi içerisinde yapılır. Ast ve üstler birbirlerinin yanlarında katıyın lâubali davranmaz. Delayısıyla disiplin tesisi ve idamesi üzerinde büyük dikkat gösterilir.

Erkekler için askerlik devresi, ömür boyu

unutamayacağı hâtıralarla doludur. Askerlik anında yurdun dört bucağından ayrı karakterde, ayrı terbiye almış ve ayrı bölgenin insanıyla işbirliği, tuttuğu nöbetler, eğitim, yakinen şahit olduğu orijinal olaylar, uygulamalar, denetlemeler, kişilerce, devamlı hatırda tutulur, anlatılır. «Birgün...» diye başlar, kim bilir hangi hâtıramızı, kaçınıcı defa anlatırız. Askerlik, hayatımızın belki de en renkli devresini teşkil eder.

Folklorumuzda, araştırdığım kadarıyla, bu

Sabahtan sabaha hüma kuşunun
Vefası yoğımış kara kaşının
Devleti başında olan kişinin
Sevdiceği kendi ile bil'olur (bile olur, beraber olur.)

Anılar da konmaz oldu pürene
Sükür olsun bu sevdayı verene
Sabahtan kalkıp ta dostu görene
Dostun saçı çiğ örgülü tel olur

Karacaoğlan der ki kaşların kara
Kara kaş altında ben sıra sıra
Çok varıp ta gelme sevdiğin yere
Ya muhabbet kalkar ya bir hal olur
Koşmanın şimdiye dek yayınlanan nüshalarında, «Devleti başında olan kişinin—Sevdiceği kendi ile bir olur» mısralarındaki değişikliğe de dikkat buyurulsun. A.S.E.

(8) Tarama Sözlüğünde (Türk Dil Kurumu Yayınlarından —C.II, S. 886) şu bilgilere rastlanmaktadır:

§1— Çiğ, (çiğ) : Kaffie, sürü.

Zamanede tülek olmuş turnalar
Dizilmiş katara çiğ'inan gider
(Kara. XVII.167)

§2— Çadırlarda çubuklardan örülmüş paravana gibi bölme.

Reva mı gün sıvamak balçığ ile
Otağ-ı adn tutulmak çiğ ile
(Veysel XVI. 181-2)

§3— Çiğ (Fa.) : Türkiyede dahi çiğ derler. Çit ve çubuktan duvar tarzında örüp ekseriya haşem-nişin çatırları içre bir tarafa çekerler; ensesine esvelerin korlar ve korlar da

hi anda ikamet ederler. Güya harem odaları menzilededirler. (Bürh. XVIII-XIX. 220)»

Türk Dil Kurumunca yayınlanan Derleme Sözlüğü incelenecek olursa, «çiğ» sözcüğünün Uşak, Denizli, Tokat, Sivas, Eskişehir, Ankara, Niğde Adana... köylerinde, Anadolu'nun hemen her bölgesinde köylerde kullanıldığı, ancak değişik anlamlarda kullanıldığı görülmektedir. (Bkz. Derleme Sözlüğü, C. III, S.1158-1159)

Ne var ki, yazar M. İnanç'ın değindiği düğün ve güzelce örgülü, «tel» inceliğinde çöplerden yapılan «çiğ» Maraş'a has bir sergi aracıdır. Tel kadar ince ve düz bataklık sazları, usulüne göre kurutulup yanyana getirilmek suretiyle, özel ve basit tezgâhında, iplerle 3-4 yerrinden düğün ve güzelce örülerek yapılan bir sergi aracıdır. Bu çigları yapmak yerli Gıbtilere öze bir sarattır. Gıbtî kadınları tarafından mahalle aralarında «Çiğ var ha.. Tarhana çığı var ha..» diye çağırılarak ve sırtlarında taşınarak satılır. Üzerine bazı meyve ve sebzeler, özellikle «Maraş Tarhanası» ser'lererek kurutulur. Genellikle «Tarhana çığı» diye adlandırılır. Başka çevrelerde kamıştan yapılmış benzerleri görülürse de, bunlar paravan, çit, gölgelik olarak kullanılır ki, kalın ve kaba olduğundan saç örgüsüne berzetilemez. Tarhana sergi aracı olarak bataklık sazından yapılan «çiğ» ve üzerine serilip kurutulan «Maraş Tarhanası» Maraş'tan başka bir yerde yoktur. Çorbalık, aynı zamanda hazır kuru yiyecek olarak döğme ve yoğurt karışımı yapılan Maraş tarhanası bilinen tarhanadan farklıdır. Yapılışı, sele, kürek, çiğ gibi özel araçlarıyla folklor konusu bile olabilir. A.S.E.

olay üzerine fazla yer verilmediğine üzülerek şahit oldum. Belki ou eksiklik şartlardan ve ihmâcilikten ileri gelmiştir.

Askerlik hizmeti için silâh altına alındığımda ilk aklıma gelen, askerinin iç dünyasını, davranışını, hasretini, arzusunu merak etmek oldu. 1975 Temmuzundan itibaren bu konuda döküman toplamaya başladım. Ondört ay sonra elimde külliyetli miktarda malzeme vardı. Bunlardan bir çoğu-folklor açısından zikredilemeyecek kadar basitti. Uygun gördüklerimi yayınlıyorum. Şüphesiz bunların dışında daha değerli olanları mevcuttur. Dolayısıyla tamamı sayılamaz. İleride yine bazı kalemler tarafından tamamlanması mümkündür. Bu kısacık yazı Türk folklorunda bir boşluğu dolduracak ve ışık tutacaksa, kendimi mutlu hissederim.

Derlemelerini dört ayrı bölümde veriyorum.

A) Asker Mektubu: Derleyebildiğim bir mektubu yayınlıyorum. Bu, Sivas Folkloru'nda yayınladığım üç mektubun devamı mahiyetindedir. (Bkz. KAYA — Doğan, Asker Mektupları, Sivas Folkloru, Sayı: 36, Ocak 1976). Mektup, mizâhî olup, kelimeler arasındaki ses benzerliği dikkati çekmektedir.

B) Asker Türküleri:

1. Şâiri belli olan türküleri: Bu bölümde üç türkü yer almaktadır. «Askerlik Zamanı» ve «Yârim Yârim» başlıklı türküleri kayda değer tarzdadır. Her iki şiir de, 11 heceli olup, kafiye ve mânâ bütünlüğü göze çarpmaktadır.

2. Anonim Asker Türküleri: On türkü mevcuttur. Diğerleri kadar kıymete hâiz olmamakla beraber askerinin psikolojik yapısını aksettirmesi bakımından önemli addedilebilir.

C) Hâtıralar: Üç tanesi şahsıma âit olmak üzere altı hâtıraya yer verilmiştir. Öz olarak askerimizin, üstüne karşı bağlılığını ifade etmektedir. Orijinal olması bakımından dikkat çekicidir.

D) Fotoğraf Arkası Manzumeler: Ondokuz manzume mevcuttur. Kendi alanında oldukça kıymetli olanları vardır.

A) ASKER MEKTUBU

Sayın kıymetli arkadaşım,

Seni ve beni, gemideki yelkeni, tarladaki diken, dünyada olup biteni, askerde hasretlik çeken, gökteki yıldızı, sevdiğim kızı, kemani sazı, sofradaki tuzu, baharı yazı, gelinlik kızı, bahçedeki havuzu, yeşil maydanozu yaratan Ulu Tanrıdan iyilikte olmanı dilerim.

Benim değerli, sağlam ciğerli, bazan kederli, bazan şekerli, herdilden anlayan, canlar arası, gönül yarası, avuç ortası, hindi yumurtası, Alman şirketli, krallar kıyafetli, kızlar düşmanı arkadaşım. Evvelâ kalbimin en derin köşesinden, gülyâğı şişesinden selâm ve sevgilerimi sunar, sol kolundaki Nacar marka saatli, kordonu beyaz kızdın beyaz, pamuktan yumuşak, gülden nâzik, benden uzak ellerinden 500 beygir gücünde sıkırım. Yeni açmış güller gibi, kız oğlana mendil salları gibi, kızlardaki hâller gibi, sazımdaki teller gibi ben de hatırımı sülâ ederim.

Arkadaşım, ben burada çok hastalandım. Şimdi yatıyorum. Doktorlar şu ilaçları tavsiye ettiler. Bu ilaçlar burada yok. Senin göndermeni istiyorum. 10 eşek arısı, 60 yumurta sarısı, 50 çingene karısı, 5 kilo tahin helvası, 28 keklik yumurtası, 30 kilo üzüm kurusu, 17 mısır darısı, 97 tavuk kızartması, 10 kilo biber dolmasını bir kazana doldur. İçine 7 kilo tuz, 48 kilo muz, bir kamyon maydanoz, bir de güzel kız koy. 90 gün kaynat, 80 gün oynat, 20 ay karıştır. İlâcı yapınca bir ceviz kabuğuna koy şu adrese gönder. Cismiyok tümen, çinçin tugayı, kuşkonmaz yol geçmez alayı, gönüllüler bölüğü, tozkoparan mangası nöbetçi âmiri eliyle diye yaz, postala.

Uzay yolu Apollo bahçesi arkadaşım. Böyle yazmamın sebebi, tahsilimdir. Tahsilimi soracak olursan ilkokula hiç gitmedim. Ortaokulun önünden bile geçmedim. Liseyi hayatta görmedim. Karı gördüm kız sandım. Sopayı gördüm hıyar sandım. Seni gördüm şaşırıp kaldım.

Mektubuma değil de satırarıma burada son verirken selâm eder hasret ve hürmetle o mübarek ellerinden sıkırım. Acele cevabını beklerim.

Yazan :

Dertli arkadaşın Sâmî

B) ASKER TÜRKÜLERİ

1) Şâiri belli olanlar:

ASKERLİK ZAMANI

Birinc'ayda sarı tüyler görülür.

İkinc'ayda toplu yemin verilir.

Üçünc'ayda er silâha sarılır.

Böyle döner, askerliğin kervanı.

Ay dört olur dağıtırlar, her yana

Beşinci ay alışırsın, katana

Altıncı ay asker oldun vatana;

Ondan sonra çıkar, izin fermanı.

Yedisekiz askerliğin zamanı,
Dokuzunda kimse bilmez, amanı,
Onuncu ay çok özlürsin cânânı,
Düşünürsün, köyünü, hem harmanı.

Onbirinde hor göz ile bakılır.

Onikide tüm saçların dökülür.

Onbeşinde ince belin bükülür.

Kalmaz olur, dizlerin'in dermanı.

Onaltıda uzun yollar görünür.

Onyedide kara yasa bürünür.

Onsekizde uçan kuşa yerinir.

İlaçları'nın, ellerinin yaranı.

Ondokuzda günlerini sayarsın.

Yirmisinde sivilleri giyersin.

Sevdiğine kavuşunca doyarsın.

Kestirirsin, şükür ile kurbanı.

Ulu tanrım etsin, bizlere yardım

Bir değil, beş değil, on değil derdim

SÜTYEMEZ derkine (x); çok hayal kurdun.

Hatırlayıp dertli geçen zamanı...

(x) derkine: der ki, söyler

Şâiri : Mehmet SÜTYEMEZ

Doğumu : 1955

Memleketi : Pazarcık/Kahramanmaraş

Tahsili : İlkokul

Söz çalıp çalmadığı : Çalıyor

YÂRİM YÂRİM

Ayrı kaldım diye unutmam, beni

Rüyamda görürüm, her gece seni

Uğruna veririm, bu tatlı canı

Çağlayan göz yaşım sil, yârim yârim.

Vurgunum, kaşına elâ gözüne

Aldandım, yârin bir çift sözüne

Uzak düştüm, hasret kaldım, yüzüne

Beni hatırlayıp gül, yârim yârim

Zaman olup askerliğim bitince;

Kuşluk vakti ibibikler ötünce;

Saç tarayıp elde ayna tutunca;

Koklayıp, okşasam tel yârim yârim.

Başkent Gündoğan'dır, bizim köyümüz

Ta Yozgat'tan gelir, soğuk suyumuz

Şimdi ne kararda emmi, dayımız

Bana da bir haber sal yârim yârim.

Gurbette askerim günüm dolmuyor.

Beklerim beklerim haber gelmiyor.

Haber gelmeyince yüzüm gülmüyor.

Sararıp solmuşum, bil, yârim yârim.

Şâirin adı : Fahrîs DEMİRCİ

Memleketi : Polatlı'nın Gündoğan Köyü

Doğumu : 1955

Tahsili : İlkokul

Söz çalıp çalmadığı : Çalıyor

(Devam Edecek)

Bize gelen KİTAPLAR

● Prof. Dr. Özdemir Nutku: «MEDDAH-LIK VE MEDDAH HİKÂYELERİ». Eserin içinde Önsöz, Giriş, Meddahlığın tarihçesi, Meddahlık olgusu, Meddah hikâyeleri, Meddah taklitleri, Sonuç, Metinler: Mahmut Sebüktekin, Hazine-dâr Ahmet Ağa, Celâl - Cemâl, Kadı Hüseyin Sinobî, Konevi Dervîş Halil ve daha 17 hikâye ile 10 tane meddah taklidi 14. Yüzyıldan bu yana ünlü meddahlar, Kaynakça ve Dizin bölümleri ile renkli ve siyahbeyaz konu ile ilgili resimler yer almaktadır. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: 179. Sanat Dizisi, No: 30. Kitap, 24 x 16 cm boyunda, VIII+422 sayfa, 80 lira (Ankara, 1977).

● Ünver Oral: «KARAGÖZNAME». Karagöz konusunda yapılan çalışmalar ve gösteriler ile yazılanlar hakkında derlemeler, görüşler. Önsöz, Karagöz üzerine yazılar, görüşler, Karagöz oyunlarından örneklemeler, Sözlük, Bibliyografya, Dizin, İçindekiler ve Yazarın biyografisini kapsayan bölümlerden oluşmaktadır. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 177. Folklor Dizisi: 3. 24 X 16 Cm boyunda, 184 sayfa, 30 lira (İstanbul, 1977).

● Âşık Sefil Selimi: «YALINKAT». Şiirler. Yazdığı, doğmaca (irticalen) ve atışma yoluyla söylediği şiirleriyle yüzylımızın öndegelen ozanlarından olan Selimi'nin Sunuş'u, İbrahim Aslanoğlu'nun Selimi'nin Yaşamı hakkındaki yazısından sonra Kim, Rotterdam Mektupları, Şarkışlam, Övgüler-Yergiler bölümlerinde 60 konuşması, yöresel sözcükler sözlüğü verilmekte ve İçindekiler yer almaktadır. Kitap, Sivas Folkloru dergisi, P.K. 60, Sivas, adresinden edinilebilir. 19 X 13,5 Cm boyunda, 138 sayfa, 20 lira (Sivas, 1978).

● İffet Gülgeç: «KALBİMİN SESİ», Şiirler. Eserin başında yazar ve şair Enver Tunçalp'in Sunuş yazısında şâirin kısa biyografisi verilmektedir. Kitapta 56 şiir yer almıştır. İste-me adresi: Süleyman Sırrı Sokak No: 12/2, Yenişehir—Ankara'dır. 19 X 13 Cm boyunda, 64 sayfa, 15 lira (Ankara, 1978).

● Ahmet Uysal: «KELOĞLANIN DİLİYLE». Yeni bir düzenleme ve yorumla, bağlantılı Keloğlan masalları. Cem Yayınevi Çocuk Dizisi, Arkadaş Kitaplar No. 71. 12,5 x 19,5 cm boyunda, 64 sayfa, 15 lira.

8295

Kaybettiklerimiz :

HALK OYUNLARI KOREOGRAFI GAYTAOĞLU

Yazan : Süreyya ÜLKER

Ölen değerli Kafkas Halk Dansları Koreografı Elbruz Gaytaoğlu bir gösteri sırasında

2 Eylül 1977 günü değerli Halk Oyunları sanatçısı Gaytaoğlu'nu yitirmiş bulunmaktayız. Birçok yakınları gibi ben de acı haberi yeni öğrenmiş bulunmaktayım. Sanatçı kişiliğini en yüksek düzeyde kanıtlamış ve Türk Folkloruna büyük emekler vermiş olan bu değerli insanın ardından adını Türk halkına bir kez daha duyurmayı bir yurtseverlik ve insanlık görevi sayıyorum.

1926 yılında S.S.C.B'nin Kuzey Kafkasya bölgesinde Osetya Özerk Cumhuriyetinin özeği olan Terekale (Orjonikidze) kenti yakınlarında Şuadağ adlı bir dağ köyünde doğan Elbruz Gaytaoğlu, burada 6 yaşındayken yapılan bir halk oyunları yarışmasında birinci geldi. Sovyetler Birliğinin en büyük Halk Oyunları okuluna gitmeye hak kazandı. Ancak annesi Moskovaya gitmesini istemediğinden yerel Halk Oyunları okuluna girdi ve burada 9 yıl öğrenim yaptı. İkinci Acun Savaşının karışık günleri milyonlar-

ca insan gibi onu da yurdunu yitirip aile ocağından ayrı düşenler arasına soktu. Sonunda 1949'da Türkiye'ye geldi.

1949'dan önce Almanya'da daha sonraysa Türkiye'de ünlü Ankara Kafkas Halk Oyunları Topluluğu'nun başında bulundu. 1961 yılında Ankara'da kurduğu Kafkas Oyunları Topluluğu ününü tüm Acuna duyurdu. Tümüyle özenge (amatör) kurallar içinde çalışan bu topluluk, Sovyetler Birliğindeki Devlet Topluluklarıyla boy ölçüşebilecek güçteydi.

Gaytaoğlu 1975 yılında Turizm Tanıtma Bakanlığı Halk Oyunları Topluluğunun kuruluşunda da görev aldı. Daha sonra da Türkiye'nin bu alanda öğrenim yapmış tek koreografı olarak bu topluluğu dışarıdan olumlu öneri ve görüşleriyle destekledi. Gaytaoğlu, ustalığın doruğuna çıkmış bir halk dansçısı, folklor öğretmeni ve koreograf olmasının yanısıra Kafkas Halk ezgilerini Türkiye'de en iyi bilen kişiydi. Bu alanda

Malatya Folkloru :

NEMRUTDAĞI YÖRESİYLE İLGİLİ SÖYLENCELER

VE YEREL İNANÇLAR

Derleyen : Bülent ERDEMOĞLU

- 1) Nemrut'un (2) atının arka ayakları yokuşta uzanmış, böylece yokuşu hızlı çıkarılmış. İşte ise kışılır, güvenli inmesini sağlamış.
- 2) Nemrut, büyük bir sarnıç yaptırmış, yağmur yağmadığında buradan su boşaltırır ve, «İşte bakın yağmur yağdırıyorum, ben tanrıyım (3)» demiş.
- 3) Nemrut, tanrıyı vurmak için göğe bir ok atmış, ok yere düşmüş. Bu sefer bir kule yaptırmış ve kulenin tepesinden atmış oku, fakat ok yine yere düşmüş. Kuleyi tekrar tekrar yükseltirmiş Nemrut. Fakat sonuç yine aynı olmuş. Yani attığı

kondino ait düzenlemeleri de vardı. Kafkas Halk Ezgilerinin Türkiye'deki ustalarından Körler Okulu Müzik Öğretmeni değerli müzisyen Şahin İşinç'e bu ezgileri öğretip, ününü yurt dışına doğın duyuran da oydu. Son olarak ta anılarını yazmak, plak doldürmek ve yeni bir topluluk kurmak üzereydi.

Öğrencilerince «Elbruz Hoca» olarak anılan Gaytaoğlu'nun Türk ulusunun bölünmezliği ve birliğine inancı sonsuzdu. Bu uğurda son soluğunu verinceye değin savaftı.

Önek bir aile başkanı olan Elbruz Hoca, sağlığına da çok özen gösterirdi. Tanıyan herkes çok yaşayacağına inanırdı. Ölümüne yol açan gereksiz işlemden (ameliyat) 15 gün önce kendisiyle Sovyetler Birliğinden konuk olarak gelen bir topluluğun verdiği gecede görüştüm. Bunun son görüşmemiz olacağını düşünemedim. Ancak ne yazık ki kişileri birer olgu gibi gören çağdışı anlayışı kendisinden daha birçok hizmetler beklenen bu değerli sanatçıyı aramızdan ayırdı. Demek ki artık spor saraylarında Elbruz Hoca'nın gür komut sesleri yankılanamayacak. Başta ailesinin ve kendisini yakından tanıyan sanatsever Ankara halkı olmak üzere tüm ulusumuzun başı sağ olsun.

(13.10.1977, Ankara).

TFA'nun Notu : Kuzey Kafkasya dergisinin Ekim - Kasım 1977 T.İi, 45 No. ve Ocak 1978 de yayımlanan sayısında da ölümü dolayısıyla Elbruz Gaytaoğlu'nun biyografisi hakkında geniş bilgi verilmiştir.

Nemrut Dağı'ndaki büyük bir kral yontusu

ok, yere düşmüş. Bunun üzerine Tanrıya inanmış. Fakat veziri, «Aman kralım, nasıl olur, o takdirde halk sizin bir tanrı olmadığınızı görecektir» demiş.

(1) Bu konuda, Adıyamanlı Osman Sert'ten bilgi alınmıştır. 1977.

(2) Gece ıslık çalmak iyi değildir. (Şeytan çağkralarından birine yakıştırılmış bir isim olduğu açıktır.

(3) Bu söylencenin gerçeğe yakınlığı dikkate değerdir. Kral Antiokhos'un kendisini tanrılara denk tuttuğunu, yöredeki bir yazıta kazdirdığı cümlelerde görebiliriz.

YEREL İNANÇLAR :

1) Eşikte (kapı) oturmak iyi değildir.

AKÇAABAT'IN AKÇAKÖY'ÜNDE İNANMALAR

— II —

Derleyen : Salih YILMAZ

6 — Akşam ocağa; gündüz bucağa : Ocağın bir anlamı evdir. Bir anlamı ateşin yandığı yer. Buradaki ocak, ateşin yandığı yerdir. Bucak da evde herhangi bir şeyin saklandığı yerdir.

Ev süprüldüğünde süprüntü normal olarak süpürge'nin ağzıyla ya da soba küreği ile dışarıya atılır. Bir çöp kutusu hiçbir zaman kullanılmaz. Ancak çöpler her süprüldüğünde değil de iki üç süprüntü birikir. Ondandır dışarıya atılır. Bu çöplerin biriktiği yere «zilluk» (çöplük) denir. Çöplere de «zibil» denir. Eğer ev gündüz süprülmüşse zibil, zibillığe atılır. Gece süprülmüşse zibil zibillığe değil de ocağa atılır. Bunun da nedeni, akşamları meleklere ocak ya-

2) Gece ısıklık çalmak iyi değildir. (Şeytan çağırılmış olur.)

3) İki bayram arası düğün olmaz.

4) Ayna kırılması uğursuzluk getirir.

5) Makasla oynamak, açıp kapamak iyi değildir. Karı koca arasında huzursuzluğa yol açar.

6) Ateşe saç atmak günahdır.

7) Ateşe soğan kabuğu atılmaz.

8) Çocuğun emeklemesi, eve konuk geleceğine yorumlanır ve emekleyen çocuk için; «Konuk getiriyor» denir.

9) Gidenin ardından su dökülürse, çabuk gelir. (Su gibi akıcı olur.)

10) Kibleye karşı işenmez.

11) Gökküşağının altından geçen kız olur. (Çocuklar arasında yaygın)

12) Gözün dalması yolculuğa çıkılacağına işarettir.

13) Sigaranın bir tarafından içeri doğru daha fazla yanması, yola gidileceğini gösterir.

14) Çayın üzerinde yüzen çay parçaları, konuk geleceğine işarettir. Ve hatta bu yüzden parçacıkların uzun veya kısa, enli veya ensiz oluşlarına göre, konuğun uzun ya da kısa boyu, şişman ya da zayıf olduğu gibi birtakım varsayımlar ileri sürülür.

15) Bir eve kelebek girerse, o, evi ziyarete gelen evin bir ölüsünün ruhudur.

16) Mezarın ayakucunda durursan ölü seni görebilir.

17) Köpek olan eve melaike girmez.

nında bulunması dolayısıyla zibilin de oraya dökülmesidir. Böyle yapılmazsa bereket kaçar, evde «bed-bereket» kalmaz. Halk bu inanmayı «akşam ocağa, gündüz bucağa» diye özleştirir.

7 — Elbise biçmek ve giymek : İster kadın, ister erkek için olsun, elbiselik kumaş haftanın her gününde ve günün her saatinde biçilmez. Elbiselikler genellikle salı, pazar, çarşamba, cumartesi günlerinin dışındaki günlerde biçilir. Bu günlerde biçilirse uğursuzluk olacağına inanılır. Biçme işi mutlaka gündüzleri yapılır. Gece biçilirse elbisenin ileride erken yırtılacağı, bir yere takılıp parçalanacağı, ateş atlayıp yanacağı... kanısı vardır. Elbiseyi ilk giyme zamanı da önemlidir. Yeni elbise hiçbir zaman öğleden sonra, geceleyin giyilmez. Bedene uyup uymadığını anlamak için de olsa giyilmez. Öğleden sonra (gün azalırken) ya da gece giyilirse elbisenin kısa ömürlü olacağına inanılır. En iyi giyme zamanı sabahlardır.

Bu inanış yalnız elbiselikte değil, her türlü giyecekte gözönünde bulundurulur.

8 — Gün alıp verirken uyumamak : İkinci ile akşam arası, günün alıp vermesi (gündüzün bitmesi, tükenmesi, ölmesi, can çekmesi) diye adlandırılır. Halk ağzında gün, 24 saatin yalnız gündüz kısmı anlamında kullanılır. Günün alıp vermesi sırasında uyumak iyi değildir. Günün ömrü biterken uyuyanın da ömrü biter (kısılır). Bu kurala özellikle analar uyar. Uyuyan çocuklarını, günün alıp vermesi sırasında uyandırırılar.

9 — Avuçların kaşınması : Avuçların kaşınması para geleceğine ya da para gideceğine (elden para çıkacağına) delildir. Eğer sağ avuç içi kaşınıyorsa bir yerden mutlaka para gelecek demektir. Halk bir kimseye para verirken sol eliyle verir. Birinden para alırken sağ eliyle alır. Ancak, yardım, sadaka gibi iyilik yapmak için veriliyorsa hep sağ elle verilmesi kuralı vardır.

10 — Sabunu ele vermemek : Evdekiler olsun, birbirlerine sabun alıp verecekleri zaman, sabunu doğrudan doğruya birbirlerinin eline vermezler. Ya elinin üstüne koyar, ya da bir yere bırakır. Sabunu alacak olan oradan alır. Eğer böyle yapılmazsa sabun alıp veren o iki kişinin sık sık kavga edeceği, aralarında anlaşmazlık çık-

cağı yargısına varılır. Bu kurala evin tüm insanları, gelinleri - kızları, gelinleri - kaynanaları arasında özellikle uyulur.

11 — Zaman Kavramı

Halkta zaman kavramı gelişmemiştir. Zaman, namaz vakitlerine göre ölçülür. Yine buna göre gün beşe ayrılır. Çalışma, dinlenme, eğlence saatleri ayrı değildir. Yemek zamanları bile ayrılmamıştır. Akçaköylü çok çalışmak zorunda olduğundan acıktığı zaman değil de fırsat bulduğunda, işini bitirdiğinde yemeğini yer. Yemek yemeyi önemsiz sayar. Yemek için avara olmaz (Avara: boş kalmak, boşta gezmek, hiçbir iş yapmamak). İş, saati geldiğinde değil de karanlık olduğunda ya da bittiğinde bırakılır. Hiç kimse «aboskal» (yarım, yarıda) iş bırakmak istemez. Köyde yaşlılar alaturka saat kullanırlar. Ama çoğu kez saat kullanan az olduğundan, zaman saatten başka ölçülere vurulur. Bunların başlıcaları:

1 — Sabah vakti:

- Horozun ötmesiyle
- Sabah yıldızının doğmasıyla
- Tan yerinin ağırmasıyla
- Ayın gökteki yerinden.

2 — Kuşluk:

- Güneşin belli bir yüksekliğe ulaşmasıyla
- Sığırların acıkıp bağırmasıyla.

3 — Öğle:

- Güneşin belli bir yere gelmesiyle
- Kedinin gözünden
- Sığırların acıkıp bağırmasıyla
- Gölgeyle
- Yapılan işle karşılaştırarak
- İnsanın acıkmasıyla.

4 — İkinci:

- Güneşin belli yere gelmesiyle
- Gölgeyle
- Tavukların yatmasıyla.

5 — Akşam:

- Güneşin batışıyla
- Yonca yapraklarının kapanmasıyla.

6 — Yatsı:

- Ayın belli bir yere gelmesiyle
- Horozun ötmesiyle.

1 — Sabah vakti:

a) Horozun ötmesiyle : Köyde aşağı yukarı her evin bir horozu vardır. Horoz, horozlu yumurta elde etmek ve sabah vakitlerini duyurmak için beslenir. Bunun yanında süs için, döğüştürmek için de horoz besleyenler vardır. Ho-

roz gün açtıktan sonra değil de biraz daha erken ötmeye başlar. Sabah vaktinden ne kadar önce öteceği belli olduğu için horoz öttükten sonra sabaha kaç saat kaldığı kolayca anlaşılır. Köylü buna göre şehre ve işine gücüne gitmek için hazırlığını yapar. Horozun ötmesinden ramazanda sahura kalkmak için özellikle yararlanılır.

b) Sabah yıldızının doğmasıyla: Sabah yıldızı diğer yıldızlardan daha büyük, daha parlaktır. Bu bakımdan diğer yıldızlardan ayırdedilebilir. Bu yıldız doğunca sabaha ne kadar kaldığı bir kez bilindikten sonra zaman ona göre ayarlanır.

c) Tan yerinin ağırmasıyla: Bu da her yerde olduğu gibi şafak atmasıyla artık sabahın yaklaştığı günün yavaş yavaş ışımaya başlayacağı hakkında bir inanma bir tahmindir.

d) Ayın gökteki yerinden: Bu ancak aylı gecelerde mümkündür. Gün açtığı zaman ya da belli bir zamanda ayın gök yüzünde nerede bulunduğu, ay ışığının evin bacasından ya da herhangi bir yerinden girip ışığın nereye vurduğu belli edilir. Öbür akşam da ay aynı yerden görüldüğü ışığını aynı noktaya vurduğunda gecenin aynı vakti gelmiş demektir. Yalnız ayın her gün biraz daha geç doğduğu gözönünde bulundurulur.

2 — Kuşluk:

a) Güneşin belli bir yüksekliğe ulaşmasıyla: Tahminen bir ölçü alınır. Bir sırtık boyu, bir ağaç boyu... gibi... güneş bu yüksekliğe geldiğinde zaman ölçülür, her gün aynı yere geldiğinde aynı zaman olmuş demektir.

b) Sığırların acıkıp bağırmasıyla: Hayvanlar zamanı ölçmek bakımından insanlardan daha duyarlı. Onu yemleme saati belli olduğundan o saat geldiğinde hemen bağırır, yemleme zamanının geldiğini hatırlatır. Eğer sığırlar ahırda bağırmağa başlamışlarsa yemleme geç kalmış kuşluk olmuş demektir.

3 — Öğle:

a) Güneşin belli bir yere gelmesiyle (Yukarıda açıkladığımız gibi).

b) Kedinin gözünden: Kedi gözü bu bakımdan bir saat gibidir. Sabahları ve akşamları kedilerin gözlerindeki kara kısımlar çoğalıyor. Öğleleri azalıyor. Yani iris noktası ışığın şiddetine göre büyüyüp küçülüyor. Tam öğle üzeri en küçük şeklini alıyor. Bundan da zamanı aşağı yukarı ölçmek mümkün oluyor.

c) Sığırların acıkıp bağırmasıyla. (Yukarıdaki gibi.)

d) Öğle, gölgenin en kısa olduğu zamandır.

Günç zenit noktasına gelmiştir. Bu da halka öğle olduğu fikrini verir.

c) Yapılan işle karşılaştırarak: Herkes ne kadar zamanda ne kadar iş yapabileceğini, yılların tecrübesiyle anlamıştır. Örneğin ben şu kadar zamanda şu kadar yer bellerim, şu kadar mısır ökerim, şu kadar biçerim, şu kadar fındık toplarım, şu kadar tütün kırarım... v.b. diyebilir. Böylece zamanı yaptığı işle ölçebilir.

f) İnsanın acıklanmasıyla: Kişiler de yemek zamanı gelince acıktıklarını duyarlar. Yemek zamanının geçtiğine, böylece zamanın da geçtiğine (örneğin öğle olduğuna, öğlenin geçtiğine inanırlar).

4 — İkinci:

a) Güneşin belli yere gelmesiyle (Yukarıda açıklandığı gibi).

b) Gölgeyle (yukarıda açıklandığı gibi). Ağaçların, yapıların gölgesi iki katına çıktığında ikindi olduğu varsınadır.

c) Tavukların yatmasıyla: Tavuklar erken tüner. Onlar tünedikten sonra, akşama bir buçuk-iki saat kadar vardır. Bu da ikindi zamanıdır. Onun için tavuklar tüneyince «ikindiyin oldu» derler, işlerini toparlamaya çalışırlar.

5 — Akşam:

a) Güneşin batışıyla: Battıktan ne kadar zaman sonra havanın karardığı tecrübeyle belli olmuştur. Buna dayanarak «güneş doğdu, akşama... saat kaldı» denilir.

b) Yonca yapraklarının kapanmasıyla: Yonca yaprakları akşam olunca bir biri üzerine kapanır. Yapraklar toplanır, büzülür. Yonca yapraklarının kapanması akşama yarım saat kala başlar. Bunu gören siğir çobanı, çiftçi akşamın yaklaştığını anlar.

6 — Yatsı:

a) Ayın gökte belli bir yere gelmesiyle (yukarıda açıklandığı gibi).

b) Horozun ötmesiyle: Kimi horozlar yatsıda da öter. Böyleleri uğurlu sayılmaz. Yatsıda öten horozu saklamazlar. Yine de horoz ötünce yatsı olduğunu anlamak mümkündür. Bunların dışında namaz vakitlerini belli etmek için camilerde ezanlar okunur. Köy çok büyük ve dağınık olduğu için ezandan sonra bir de boru çalınır ki herkes duysun.

12 — Günahlıları anlama: İnanmalara göre kişinin günahları dilinin altına da yazılır. Çünkü günahlar genellikle dil tarafından, dil yüzünden, dilimizi tutmamaktan işlenir. Kişinin günahı olup olmadığını anlamak için dilinin altına bakılır.

Eğer dilinin altında kara lekeler görülürse onlar yazılmış günahlardır. Hiçbir leke yoksa o dilin sahibinin hiçbir günahı yoktur.

13 — Kalandarın gün sayması: Kalandar yılın bir ayıdır (Yılın aylarının sırayla adları şöyledir: 1 — Kalandar, 2 — Küçük ay, 3 — Mart, 4 — Abril, 5 — Mayıs, 6 — Kiraz ayı, 7 — Orak ayı, 8 — Ağustos, 9 — İstavrit, 10 — İzim ayı, 11 — Ayçit, 12 — Hristiyanlar). İnanmalara göre yılbaşından sonra kalandarın her günü bir ayı temsil eder. Böylece on iki gün, on iki ayı gösterir. Bu günlerde havalar nasıl geçerse gösterdikleri aylarda da havalar öyle geçecektir. Örneğin, Kalandar'ın üçüncü günü çok soğuk, bozuk, yağmurlu geçerse, Mart ayı da soğuk, bozuk, yağmurlu geçecek demektir. Yedinci gün çok sıcak ve kurak geçerse, Temmuz da böyle sıcak ve kurak geçecektir. İşte, bu duruma «Kalandar'ın gün sayması» deniliyor. Halk önceden Kalandar'ın on iki gününün hava şartlarını izleyerek ileriki aylar hakkında bir yargıya varır. O ayların yağışlı, kurak, bozuk olacağına göre de hazırlıklarını yapar, gerekli tedbirlerini alır.

14 — Kukku'yu yenmek: Kukku (Hukku) baharda gelen bir göçmen kuştur. Baharın muştulayıcısıdır. Kukku geldi mi bahar geldi, havalar ısındı demektir. Kukkuyu yenmek ilk sesini duyduğumuzda aç karnına olmamaktır. Kukku'ya yenilmek de sesini ilk duyduğumuzda aç karnına olmaktır. Bu kuş «Kuku kukku» diye bağırdığı için adını da sesinden almıştır. Kukku'ya yenilmemek için, herkes sabahla birlikte kalkar, ilk iş olarak ağzına bir lokma ekme atar. Ondan sonra bir daha yatmadan işine gider. Kukkuya yenilmek hiç iyi karşılanmaz. O yıl işlerin aksi gideceğine, herhangi bir uğursuzluk olacağına inanılır. Ama, kukku bir kez «yenildi» mi artık o yıl tüm işler yolunda gidecektir. Yenkenin gücü artmış, kendini büyük işlere, büyük başarılarla yeterli, hazırlıklı duruma getirmiştir.

15 — Dirvanayı yenmek: Dirvanada kukku gibi bir göçmen kuştur. Kukkudan daha sonra gelir. Daha geç gider. Dirvananın yenilmesi de, yenilmesi de tıpkı kukkuda olduğu gibidir.

16 — Bedalizayı yukarı uçarken görmek: Bedaliza kelebeğin buradaki adıdır. Kelebek de baharla gelir. Kelebeği, ilk olarak yukarı uçarken görmek uğurlu, aşağı uçarken görmek uğursuz sayılır. Eğer ilk gördüğümüzde yukarı uçuyorsa o yıl bütün işlerimiz istediğimiz gibi olacak. Eğer ilk olarak aşağıya doğru uçarken görmüşsek, tersine işlerimiz hep aksi gidecek demektir. Bu-

na çok dikkat edilir. Örneğin, yan yana iki kişiden biri kelebeği aşağı uçarken görse o tarafa bakmaması için öbürünü uyarır. Yukarı uçarken görse, öbürünün de görmesi için onu o yöne baktırır.

17 — Gecce dışarıya sıcak su dökmek: Daha önce de denildiği gibi, evren geceyle birlikte cinler dünyasına devredilir. Bu dünya da gece cinlerin, gündüz insanlarındır. Bu bakımdan cinler gündüzleri bizim hayatımıza karışmıyorsa, biz de geceleri onların hayatlarına karışmamalıyız. Karışacak cinler bizi cezalandırır. Onların hayatına karışmamak için de geceleri dışarıya sıcak su dökmek, Allahın adını anmadan dışarıya ayak basmamak gerekir. Cinlerin nisanları cezalandırmasına «cin çarpması» denir. Cinler daha çok kadınları, çocukları cezalandırır. Gecceyin dışarıya su dökmek, okumadan dışarıya çıkmamak kurallarına özellikle kadınlar arasında uyulur. Cinlerin kadınlar arasında en çok çarptıkları da çocuklar, kızlar, yani gelinler, doğum yapan kadınlardır.

18 — Horozun içeri ötmesi: Horozun içeri ötmesi, evin içine doğru ötmesidir. Eğer horoz evin içine doğru ötüyorsa eve konuk gelecek demektir. Eğer horoz yola doğru ötüyorsa evden birisi yola çıkacak, birisi yolcu olacak anlamına gelir. Daha önce de denildiği gibi eğer horoz yatsıda ötüyorsa bu da uğursuzluk sayılır. Böyle horozlar beslenmez, saklanmaz.

19 — Tırnağın üzerinden geçmemek: Kesilen tırnakların üzerinden geçmek kötüye yorumlanır. Şuraya, buraya atılmış tırnaklar üzerinden geçmeye dikkat edilir. Bu durumu önlemek için, kesilen tırnaklar ötöye, beriye atılmadan bir yerde toplanır. Sonra bu tırnaklar bir kağıt parçasına sarılarak taş altı, duvar deliği gibi, insanın üzerinden geçmiyeceği, üzerine basılmıyacağı yerlere konur. Eğer bilmeden tırnak üzerinden geçilmiş ise, sonradan farkına varıldı ise, aynı yerden geriye dönülerek tırnak üzerinden tekrar geçilir. Tırnak üzerinden geçen hor bakımdan gerileyeceği, hasta olacağı, işlerinin rast gitmiyeceği, hayatında her bakımdan bir duraklama olacağına inanılır.

20 — Gecce tırnak kesmemek: Tırnak gece kesilmez. Kesilirse uğur sayılmaz. Zira gaz lambasının sönmüş ışığı altında yemek kaplarına yiyecekleri sırayabilir. Halk, sezgisi ile bu yoldan sağlık tedbirini almıştır.

21 — Kalandar: Kalandar, ocak ayının halk ağzındaki adıdır. «Yılbaşı» anlamına da kullanı-

lır. Aıaturka yılbaşına da «kalandar» denir. Kalandarda halk eğlenceler düzenler. Ama bunlar elbette Noël kutlamaya benzemez. Köylü, kendi yılbaşısında kendince, gönlünce eğlenir. Herkes önceden kalandara hazırlık yapar. Her evde o akşam bel yemekler yapılır. Fındık, ceviz, elma, ayva gibi meyveler ve kış yiyecekleri hazırlanır. Köy kahvelerinde helvalar çekilir. Eğlenceler düzenlenir. Hele bu helva çekmeler çok eğlencelidir. Bir keresinde helva çekerken lamba sönmüş, herkes karanlıkta kalmış. O arada açığızöller, oburlar helvayı atıştırmaya başlamışlar. Bunlardan birisi de Polat'mış. Arkadaşlarından biri Polat'a karanlıkta «Polat!» diye bağırmış. Polat da «Hi!» diye yanıtlamış arkadaşını. Öbürü «Ulan Polat, helvayı yersin ha!..» demiş. Polat «Hi!» demiş. Meğer Polat'ın ağzı tıkabasa helva dolu olduğundan ağzını açıp da başka birşey söyleyemiyormuş. Lamba yandığında, ne görsünler helvanın yarısı yok.

Kalandar eğlencelerinden birisi de çanta atmak, bir ipin ucuna bağlı çantanın evin bacasından ya da başka herhangi bir yerinden içeriye atılmasıdır. Çantayı etana «Koncoloz» denir. Koncolozlar, genellikle mahallenin gençleridir. Gençler, komşu evleri tek tek gezerok bacalardan aşağıya çanta atarlar. Çantaya incir, üzüm kurusu, helva, şeker, çikolata... gibi köyde bulunmayan yiyecek maddeleri konulur. Çanta ipinden tutularak aşağıya sarkıtılır. Evdekiler çantadaki yiyecekleri alıp onların yerine başka köy yiyecekleri koyarlar, sonra çantanın ipini bir-iki kez girip bırakırlar. Bu, «Tamam, çantayı çek» demektir. Koncoloz ipin gerilip bırakıldığını anlayınca çantayı çekip çıkarır, hiç tanınmadan oradan uzaklaşır. Zaten burada önemli olan Koncoloz'un bilinmemesi, bulunmamasıdır. Böylece mahalle sebze kedar gezilir. Eğer önceden aldığı yiyecekler yetmezse bir evden aldıklarını çantanın içine koyarak başka evlere verebilir. Koncoloz ertesi gün çanta attığı evlere giderok bir akşam önce yaptıklarını bir bir anlatır. Hep birlikte gü-lüp eğlenirler.

Kalandar sabahı yoni yılın ilk günüdür. O gün eve gelecek ilk yabancının iyi tanınmış, uğurlu birisi olması istenir. O sabah, uğurlu sayılanlar özel olarak eve getirilir. Böyle olursa o yıl tüm ailenin işlerinin yolunda gideceğine, aileye bir aksilik, bir uğursuzluk gelmiyeceğine inanılır. Yine Kalandar sabahı ilk görülen yabancının da «ayağı uğurlu»lardan olması gerekir. Kimisi de, sabahın kalkar kalkmaz hiç

KOÇ BEKİR AĞA İÇİN YAKILAN DESTAN VE TÜRKÜLER

Yazan : Selçuk ES

Bugün için ölümleri üzerinden elli yıldan fazla zaman geçen büyüklerimiz çocukluğumuz'da nine ve dedelerinden duydukları Koç Bekir Ağa için söylenen hikâyeleri bizlere anlattıkça zevkle dinlerdik. Bu hususta aydınlatıcı bilgi bulunmadığından söylenenleri efsane olarak kabul ederdik.

Koç Bekir Ağa konusu ile ilgili ilk yazı 26-27 ve 28 Haziran 1928 tarihinde Konya Babalık gazetesinde M. Zeki Dalboy imzasıyla yayınlanmıştır. Yıllarca sonra eczacı Sayın Adnan Koçbeker bu gazeteyi okumam üzere bana verdiklerinde öğrenmiştim. Konu ile ilgili ikinci vesikaya, merhum üstad Afif Evren'in 1945 senesinde yayınladığı «Folklor Demeti» kitapçığında tesa-düf ettim. Üçüncü olarak Konya Halkiyat ve Har-siyat adlı eserde Türküler kısmında Koç Bekir Ağanın şehit edilmesinden sonra söylenmiş olan «Türkü»den başka bir vesikaya tesadüf edemi-ştim.

Belirttiğim vesikalara dayanarak kıskançlık

kimseyi görmeden altın'a bakar. Böylece, o yıl parayı çok kazanacağı, varlığa kavuşacağı kanısı uyanır kendisinde. Kimileri de sabahtan ilk olarak eve bir hayvan getirirler. Bu, genellikle bir inek olur. Bunun nedeni de ineğin, hem hayvanlara, hem insanlara uğur getireceğidir.

22 — **Yemekte kaşığın elden düşmesi:** Yemek yerken eğer kaşık elden düşerse, eve bir konuk gelecek demektir. Kaşık düşünce hemen hazırlıklara başlanır. Konuğa yiyecek, yatacak yer hazırlanır. Ev yıkanır, temizlenir, silinir, süpürülür, düzene sokulur.

23 — **Göz durması:** Göz durması, gözün elde olmadan, kendiliğinden bir an hareketsiz kalmasıdır. Bu durumda gene eve konuk geleceğine inanılır. Yukardaki hazırlıklar da aynen yapılır.

24 — **Göz oynaması:** Göz oynaması, gözün refleks hareketlerle oynaması, hareket etmesidir. Göz oynaması, gözü oynayanın ailesinden ya da akrabasından birisinin öleceğine işarettir. Göz oynadığında, bu kötülüğü ortadan kaldırmak birisinin öleceğine işarettir. Göz oynadığında, bu kötülüğü ortadan kaldırmak için gözü oynayan, baş ve işaret parmaklarıyla oyna-

sonucu şehit edilen tanınmış zamanının ricalinden bu memleket evlâdını tanıtmaya çalışacağım.

Koç Bekir Ağa Konya'lıdır. 1165 (1749) senesinde doğmuştur. Babası Mevlâna sülâlesinden Halil Çelebi olup, 1226 (1810) senesinde ölmüştür. Mezarı Konya Üçler Kabristanında-dır. Annesi Afife hanım olup, 1220 (1804) senesinde ölmüştür, mezarı eşinin yanındadır.

Koç Bekir Ağa, mahallesindeki Sibyan Mektebini bitirdikten sonra, medreseye devam etmiş, bitirmeden asker olmuş, İstanbul'a gitmiş, Yeniçeri ortalarından Otuzbire kayıt olmuştur.

Bekir Ağa, babayığitliği, doğruluğu ve askerlikteki maharetile derece, derece yükselmiş, teşkilâtta «Ser Samsuni» denilen Ocaklılar arasında tuğsuz vezir payesine yükseldikten sonra Karaman (Konya) Eyaleti mütesellimliğine tayin olunarak Konya'ya gelmiştir.

Konya'da ilk işi Üçüncü Selim zamanında yetişmiş bulunan talimli, itaatlı askerler yetiş-

yan gözünün kirpiklerinden tutarak karşıya doğru tükürür ve «kötülüğün uzak yerlere, başka taraflara gitmesi» anlamında «dereden karşıya dereden karşıya» der. Bunu yapınca ölümün aileden, o akrabadan uzaklaştığına inanıldığından gözü oynayan (seyriyen) bir iç rahatlığına kavuşur.

25 — **Köpeğin uluması:** Köpeğin uluması da kötülüğe işarettir. Köpek uluyunca o köyden birisi ölecek demektir. Böyle durumlarda köpeği ulutmamaya, engel olmaya çalışılır.

26 — **Çakal uluması:** Çakal daha çok Karadeniz ormanlarında görülen, köpekten daha küçük bir yaban hayvanıdır. Bu bölgede çakallar tavukların en büyük düşmanıdır. Çakal bir kez tavuk yemeye dadandı mı artık tavukları kurtarmak zor olur. Çakalların en çok tavuk avladığı mevsim, mısırların boy attığı, tarlaları kapladığı ve çakalın bol gizlenme olanağı bulunduğu bulduğu mevsimlerdir.

Çakalların uluması, inanmalara göre havanın düzeleceğine (ayazlıyacağına) işarettir. Uzun süren bozuk havalardan sonra, güzel havaların özlemine çeken köylü tarafından çakalların ulumaları sevinçle karşılanır.

tirmek olmuştur. Yetiştirdiği bu talimli askerler ile kendi şöhreti de artmıştır.

Bu tarihlerde Napolyon Bonapart Fransızlar ile İngilizlerin arasının açık bulunmasından istifade ederek Hindistan yolunun İngilizlere kapatılması amacıyla Osmanlı devletinin bir eyaleti olan Mısır'ı işgal etmek için teşebbüse geçmiştir. Devrin Fransız hükümeti Napolyonu başından sövmek gayesile kırkbin kişilik orduyu Fransanın Akdeniz donanmasına doldurarak Napolyonun emrine vermiştir.

Napolyon, Mısır'ı işgal ile halka iyi muamele ediyor. Askerlerle birlikte abdest alarak Araplara iyi görünme bahanesile namaz kılmak üzere camiye gidiyor. Cahil halk bunu çok iyi karşılayarak «Küllehim Müslüman» diye Napolyondan stayişle bahsetmeye başlıyor.

Napolyonun bu hareketleri İngilizlerin gözünden kaçmıyor. Onlar da Akdenizde Kuvvetli bir donanma hazırlayarak Amirâl Nelsonun komutasına veriyor. Mısır'da demirleyen Fransız donanması üzerine hücum ediyorlar. Donanmanın bu hareketle, Fransızlar bozguna uğruyor, birkaç parça gemi kurtulabiliyor. Napolyon bu hareketi normal karşıyor, askerini toplayarak Filistin, Suriye ve Irak'ı almak üzere hareket ediyor. Mısır halkından da ağır vergiler tahsiline başlıyor. Bu hali memnuniyetsizlik uyandırıyor. Halk aleyhine dönüyor.

Fransız Ordusunun ilerlemesile halk endişeye kapılıyor. Bu sırada İngilizlerin teşvikile Osmanlı İmparatorluğu Fransaya savaş ilân ediyor. Napolyon bu sırada Akkâ Kalesini kuşatıyor. Sıkıştırmaya başlıyor. Kale muhafızı Cezzar Ahmet Paşanın yardımına o zaman Koç Bekir Ağanın komutasında bulunan Konya Taburu gönderiliyor.

Taburun Konya'dan ayrılması üzerine o devrin halk ozanlarından birinin sade olarak yazdığı destanı elimizdeki iki metni karşılaştırarak sunuyoruz:

- 1) Bekir Ağa Bayrak açtı,
Hak rahmetin ana saçdı,
Ağaların aklı kaçtı,
Gideriz küffar üstüne.
- 2) Sevindirdi o herkesi,
Bayraktarı Hak vergisi,
«Dereliler»le ikisi,
Gideriz Mısır üstüne.
- 3) Bekir Ağa serler seri,
Hepsinden alâ askeri,
Bekir Ağa seraskeri,

Gideriz küffar üstüne.

- 4) Yaşa hay efendim yaşa,
Yazılanlar gelir başa,
İzin verdi Derviş Paşa,
Gideriz Mısır üstüne .
- 5) Çelebi Efendi rica etti,
Paşa anın sözün tuttu,
Molla Hünkâr himmet etti,
Gideriz küffar üstüne.
- 6) Kahramanın sözü haktır,
Anı hasedleyen çoktur,
Konyada akranı yoktur,
Gideriz Mısır üstüne.
- 7) Ağamızın adı Bekir,
Daim dilimizde zikir,
Hak verdi muradlar şükür,
Gideriz küffar üstüne.
- 8) Sokağımız başı Üçler,
Daim zikir eder başlar,
Duacımız uçan kuşlar,
Gideriz Mısır üstüne.
- 9) Rahmet iner gökten kula,
Melek iner sağa sola,
Molla Hünkâr oğlu bile,
Gideriz Mısır üstüne.
- 10) Yeşil Kubbe karşımızda,
Sikkesi var başımızda,
Kırk (lar) yediler peşimizde,
Gideriz küffar üstüne.
- 11) Her yoldaş küffar arzular,
Arzudan ciğer sızlar,
Küffara giden gaziler,
Gideriz Mısır üstüne.
- 12) Bağışlandı cümle suçlar,
Giydik başa altın taçlar,
Bize delil oldu Üçler,
Gideriz Mısır üstüne.
- 13) Cümle bindiler burağı,
Hünkâr yandırdı çırağı,
Yediler açdı bayrağı,
Gideriz Mısır üstüne.
- 14) Giyelim zırlı yürekler,
Sürur ile döner çarklar,
Gülbangımız çekti kırklar,
Gideriz Küffar üstüne.
- 15) Denizden çıkdık âzade,
[Cezzar Paşa]'ya imdada,
Kuvvet versin bize hüda,
Gideriz Mısır üstüne.
- 16) Doğruluk bizim kârımız,
Küffarı yakar nârımız,
Hak vergisi bayrağımız,

Gideriz Küffer üstüne.

17) Meick iner sola, sağa,
Duacı beçikte çağa,
Ağalar ağası Bekir ağa,
Gideriz Meir üstüne.

18) Uyan Padişahım uyan,
İzin verdi cşraf, âyan,
Yeniçeri kulun yayan,
Gideriz küffer üstüne.

O tarihe kadar çepitli savaşlar yapan ve hop-sindon zaferle dönen Napolyon ilk yenilgiyi Akkâ Kalesinde Cezzar Ahmet Paşanın imdadına geçen Bekir Ağadan aldı, Mısıra çekilmek mecburiyetinde kaldı. Mısıra gelince Ordunun başına General Fleberi vekil bırakarak kendisi Ebû Kayır doniz savaşında kurtulan bir gemi ile Fransaya kaçtı. Tarihçilerin belirttiği gibi Halebli Halil Süleyman isimli bir fedai General Fleberi öldürünce Fransızlar başsız kaldı. Türk ve İngiliz askerlerinin hücumu karşısında bozguna uğradılar.

Napolyon olayı zaferle sonuçlandıktan sonra Koç Bekir Ağa askerile birlikte Kenya'ya döndü.

Savaşta götördüğü yararlık, fakir halka karşı yaptığı şevahet halk arasındaki şöhretini bir kat daha artırdı. Kenya'da bu tarihten sonra Kadı Paşa olayı meydana geldi. Kadı Paşa hâdisesinde Bekir Ağanın Kenya'ya hizmeti büyük olmuştur.

Bekir Ağanın yıldızının parladığı bu günlerde idi. Ege mintikacından Kenya ve çevresine kadar sözleri geçen derebeylerinden Karacemanoğulları, Bekir Ağanın şöhretini çekemediler. Onu kısa zaman'da imha etmek için hazırlandılar, Çarhacı Ali Paşayı Kenya Valiliğine tayin ettirdiler. Başkasının borusunun buralarda ötmesini istemediklerinden Valinin tayininden sonra devrin padişahı İkinci Mahmudun gönlünü yaparak Bekir Ağanın idam fermanını alıp, Valinin eline teslim ettiler.

Çarhacı Ali Paşanın Kenya'ya Antalya'dan geldiğini tahmin ediyoruz. Çünkü Paşanın geleceğini haber alan Kenya halkı onu karşılamak üzere başlarında Koç Bekir Ağa ile cşraf olduğu halde topluca Çumra ilçesi merkez nahiyecinin Alibeyhüyüğü köyüne gidiyor. Ali Paşanın çadırında Kenya ricali ile tanışma merasiminden sonra Vali çadırından abdest almaya çıkıyor. Çadırda Bekir Ağa yalnız kalınca namaz'a duruyor. İşte bu sırada cölad içeri girerek, secdeye varmış bulu-

nan Koç Bekir Ağanın üzerine hücumla boğazına ipi atarak oracıkta şehit ediyor.

Bekir Ağanın cesedini, hemen orada, şehit edildiği yerde gömüyorlar. Kenya'daki bütün malına el konuluyor. Karacemanoğulları da emellerine muvaffak oluyordır. Halk bu haksızlık karşısında Bekir Ağayı nokadar sevdiğini aşağıda ancak sözlerini sunduğum türkü ile dile getiriyor:

Koç Bekir Ağanın ağızından söylenmiş şekilde tanzim edilmiştir:

Vara idim şu Çumra'nın Kaş'ına,
Çekoydum askeri bir baştan başa,
Dayan ilinci sen de Çarhacı Paşa,
Girmesin Kenya'ma der Bekir Ağa.
Yavşanın içinde kurulduk cenge,
Yiğitler uruidu geldi mihenge,
Dayan Konaloğlu sen de bu denge,
Girmesin Kenya'ya der Bekir Ağa.

Atup şifhaneyi dümanın kosmo,
Buna kavga derler incinüb küsmie,
Çekin çakal Osman ayağın basma,
Girme sen Kenya'ma der Bekir Ağa.

Yukarıdaki türkünün motninden de anlaşılacağı veçhile Koç Bekir Ağanın şehit edilmesi üzerine Çarhacı Ali Paşanın askerile Koç Bekir ağanın adamları arasında bir çarpışma olduğu belirtiliyor.

Koç Bekir Ağa için belki aynı ezan tarafından tanzim edilmiş, halk tarafından değiştirilmiş ve ilâveler yapılmış olduğunu tahmin ettiğimiz bir Türkü de şudur:

Çizoydum askeri Cumra'dan Kaş'a,
Yazılanlar gelir bu garib başa,
Yanıma kalmacın Çarhacı Paşa,
Diyerek can verdi Koç Bekir Ağa,
Yetimler ağası Koç Bekir Ağa.

İstanbuldan çıkmış katlime forman,
El ettim effaya kalmamış derman.

Koç Bekir Ağa hakkındaki yazımı bitirirken Alibeyhüyüğü Köyünde mevcut gök mermer üzerine yazılmış olan Koç Bekir Ağanın Kitabesini aşağıda sunuyorum:

HÜVELEDAKI

İçüp camı kazadan çerbeti,
İdüp fani cihandan vazleti,
Kalmadı vaktim vasiyet edem,
Eylodi Hak bana şahadet devleti,
İzzet cihanı dergâh'ı âli,
Mütocollimi eyaleti Soydi Koç Bekir Ağa

Ruhuna fatiha

1226

Örnekler :

330
Zandaki iç bakla
Evlâm yârımı sakla
Evrâil gelir isen
Eve kaynanam yokla
331
Esmir üstünde sındı
Eş peşine bindi
Eğri çarıklı yanımın
Eğilim gelir şimdi (20)

332
Eğmucuda hoş gümüş
Eğim elini yumuş
Eğmiş çeşit meyvanın
Eğatlısı yâr imiş
333
Eğeri attım başa
Eğdi değdi yaprağa
Eğben seni almadan
Eğmem kara toprağa

— M - N —

334
Eğtup saldım karadan
Eğlar kalksın aradan
Eğde kavuştursun
Eğri göğü yaradan
335
Eğtup yazdım acele
Eğline hecele
Eğtup vekilim olsun
Eğroynuna gecele
336
Eğni bilirim altmış
Eğların kalem çatmış
Eğan oğlu taş toprak
Eğni nurdan yaratmış
337
Eğni benim ezberim
Eğni ağılıyor gözlerim
Eğni o yârın yolunu
Eğnece gözlerim
338
Eğni bilirim elli
Eğirdim yâri belli
Eğni yârımı tanırım
Eğni yüzü çifte benli
339
Eğndilim allanıyor

YOZGAT MANİLERİ

— VI —

Derleyen : Muhsin KÖKTÜRK

Ortası dallanıyor
Şu kimin yâri ise
Keyfince sallanıyor
340
Mani bilmem ne deyim
Hangi yola gideyim
Ellerinki dal çubuk
Ben kötüye ne deyim
341
Maniden maralıyım
Gönülden yaralıyım
Eller yarını bulmuş
Daha ben karalıyım
342
Mani defterin açtım
Yine kaynadım coştum
Ayrılık şerbetini
Yâr doldurdu ben içtim
343

Manici başı mısın
Cevahir taşı mısın
Bir mendil versem sana
Cebinde taşır mısın
344
Mendilimin yeşilli
Bulamadım eşi mi
Mendilim senin olsun
Sil gözünün yaşını
345

Masa üstünde pekmez
Al yanaktan kim öpmez
Senin aldığın maaş
Benim süsüme yetmez
346

Maydanoz biçim biçim
Ağlarım senin için
Benim burda neyim var
Yâr geldim senin için
347

Maydanoz mazelensin
Su serpin tazelensin
Ne yâri gözüm görsün
Ne ömrüm tazelensin
348

Maniye maraz derler
Güzele kiraz derler
Her kime derdim yansam
Bu dert sana az derler

349
Nazlısın ceylan gibi
Durursun arslan gibi
Yiğit delikanlısın
Zorlu küheylan gibi
— O - Ö —
350

Oğlan adın İrecep
Gün mü buldun gelecek
Ne sabırsız oğlansın
İste babam verecek
351

Oğlan adın bal Bekir
Parmağın dolu zikir
Adana'ya gidersen
Çekirdeksiz nar getir
352

Oğlan adın Düzova
Kar yağar toza toza
Yârim küçük diyorlar
Muska al da tez uza
353

Oğlan dediğin olsun
Elimde güller solsun
İstedğim şeftali
Al yârim kadam olsun
354

Oğlanın adı Hacı
Tekke'den aldım sacı
Sen öğüt buğdayını
Ben bulurum kiracı (21)
355

Oğlanın adı Ömer
Belinde altın kemer
Yılanmış sülük gibi
Beyaz gerdandan emer
356

Oldum ben pek âvare
Gidin söyleyin yâre

(20) Zıvgalı : Yavuklu - sevgili - Pantolonlu (erkek)

Sındı : Makas
Kaşmir : İpekli kumaş, elbise.

(21) Tekke, Yozgat'ın köylerinden biri.

Gençliğime acısın
Yakmasın beni nâre
357
Oğlan adın Hüseyin
İşliğini kasayım
Annen çeksın kahrını
Ben bağırma basayım (22)
358
Ördek göllerde olur
Şahin çöllerde olur
Yâri çirkin olanın
Gözü ellerde olur
359
Ördek isen göle gel
Şahin isen çöle gel
Hakikatli yâr isen
El ettiğim yere gel
360
Öte geçeli yârim
Yüzü peçeli yârim
Pek mi başın büyüdü
Burdan geçeli yârim
361
Önünde Toros dağı
Adana'nın sığağı
Yârini görmeyenin
Erir yürekte yağı
— P - R —
362
Pişirdim plâv zerde
Başımız girdi derde
Benim sevdam duruyor
Hanî seninki nerde
363
Patiskadan gömleğim
Ben bir kuru çiçeğim
Sen de beni kovarsan
Ben kimlere gideyim

364

Portakalın salkımı
Benim yârim saklı mı
Verin benim yârimi
Yitirim aklımı
365
Pınar başı elmali
Elmasını yolmalı
Beni diyen kızların
Kadasını almali

366

Pınar başında tılsım
Akan sular ılısın
Çifte giden oğlanın
Çift demiri kırılısın

367

Pınarları akıyor
Yâr yüzüme bakmıyor
Çok gülleri kokladım
Yârim gibi kokmuyor

368

Peşkir attım sıcime
Güvenme el picine
Yâr üstüne yâr sevmiş
O gidiyor gücüme

— S —

369

Su gelir ince ince
Su çiledim pırince
Adam bir hoş oluyor
Sevdiğini görünce (23)

370

Su gibi akalım yâr
Gül gibi kokalım yâr
Şirin şirin sevdanın
Sonuna bakalım yâr

371

Sular gelir kayadan

Ben ölmem bu yaradan
Kavuşmaya çare yok
Kavuştursun yaradan
372

Su gelir millendirir
Öldürür vereminden
Nasıl verem olmayım
Bir kuru selamınan

373

Sandığım sıra sıra
Kemerim dolu lira
No'la sevmeyeyidim
Dayanamıyorum sana

374

Su gelir millendirir
Çayırı çimlendirir
Şu kızın kaşı gözü
Ahrazı dillendirir (24)

375

Suya giden iki kız
Ev yaptırdım iki göz
Birinde kaynım yatsın
Birinde yârinen biz

376

Sekiler dolam dolam
İçinde kara yılan
Ne zaman beni alın
Kıvrıkcık saçlı oğlan

377

Süt ocakta pişiyor
Pişiyor da taşıyor
Kör olası kaynanam

(22) İşlik : Yelek - ceketin
altına giyilen kolsuz ye-
lek

(23) Çilemek : Serpmek

(24) Ahraz : Dilsiz

Oğlun beni boşuyor
378
Samanlıkta saçmayım
Ha dedim ki kaçmayım
Babamın düşmanı çok
Düşman bağı açmayım

379

Su gelir başa değer
Kırpikler kaşa değer
Keder etme sevdiğim
Bir gün başbaşa değer

380

Su gelir lâlelenir
Gönüldür hilelenir
Adam yâre küser mi
Ha şöyle cilvelenir

381

Sarısın seçemiyom
Güzelsin geçemiyom
Sen benden geçtinse de
Ben senden geçemiyom

382

Su gelir güldür güldür
Gel kız testini doldur
Gurbet ilde yârim var
Uçur dalıma kondur

383

Sarı yerin suları
Serindir kokuları
Hünkâr çır çır kestane
Hoş öter kumruları

Canıma can katarım
Azrail gelse bile
Sarılar da yatarım
Sarılı çit satarım

387

Tez gönder nazlı yâri
Dağlar kurban olayım
Dağlara saldim yâri
Sarı kurdelem sarı

386

Sakalımı yolarım
Verme beni kocaya
Parmağıma dolarım
Sarı çiçek yolarım

385

Bir adama beş karı
Devletten emir geldi
Kıyıları sarı sarı
Sandık üstünde darı

384

388
Su gelir milli olur
Güzel seven dil'olur
Güzel seven oğlanın
Kaşlarından bel'olur
389
Sarı yemeni açtım
Yâr çağırdı ben kaçtım
Sevda nedir bilmezdim
İlk gözümü sen açtın

390

Su gelir derin arkten
Hiç mi korkman Allah'tan
Benzimin sarardığı
Sevip de ayrılmaktan

391

Şu dağları aşalım
Zilli camız kasalım
Baban eve koymazsa
Ahırda konuşalım

392

Şekerin tozu musun
Seher yıldızı mısın
Geçtin selâm vermedin
Muallim kızı mısın

393

Şapkası var gözünde
Boz paltosu dizinde
Benim sevdiğim oğlan
Fabrikanın gözünde

394

Şekeri aldım handan
Seni severim candan
Bir mektup yolluyorum
Damarımdaki kandan

395

Şapkası fener yârim
Al beni götür yârim
Şu benim işlerimi
Acele bitir yârim

396

Şapkası var silindir
Beni yakandan indir
Yaramı bağlayacak
Şu beyaz ellerindir

397

Tereğe fincan koydum
İçine mercan koydum
Kaynanamın adını
Kuyruklu sıçan koydum (25)

398

Telefonun telleri
Ben istemem elleri
Gelirse yârim gelsin
Çok getirir şeker!
399
Taşa vurdum parayı
Seçtim gözü karayı
Yârim kurban olsun
Şu Çandır'ın alayı (26)

400

Taşa vurdum kazmayı
Gevşek bağla yazmayı
Annenden mi öğrendin
Kekil gelek düzmeyi

401

Taze bakla haşladım
Pişirmeye başladım
Yâr aklıma geldikçe
Ağlamaya başladım

402

Terekteki kaseler
Birbirine değseler
Gurbet elde yârim var
Onu bana verseler

403

Tarlaya ekim nohut
Verseler almam öğüt
Kazandığın paranın
Günü görmeye yiğit

404

Top durur sarı yıldız
Kürkün yakası kunduz
Bir kötüyü meyl verdim
Yanarım gece gündüz

405

Tarlayı saban düzler
Kolu kolçaklı kızlar
Güver beni gideyim
Evd e nişanım gözler (27)

406

Tarlalarda yelkovan
Dibine kurdum divan
Beni yardım ayıran
Ne din görsün ne iman

407

Tenekede şekerim
Evli değil bekârim

(25) Terek = raf
(26) Çandır : Yozgat'ın eski
köylerinden biri.
(27) Güvenmek: Bırakmak.

Yıllık aboneli : 60,
altı aylık aboneli : 30
liradır.
Yurt dışı senelik abone :
\$ 8, £ 4, DM. 18

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir
Dizgi ve baskı :
YÖRÜK MATBAASI
İstanbul

TÜRK HALK BİLGİSİ (FOLKLOR) DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR.

Sahibi ve Genel Yayın Müdürü : İZAN HİNÇER

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray — İstanbul, Tel. : 22 49 74

ıpına düşeli
tlık çekerim

m dolu saçma
rim benden kaçma
dokuz yaram var
a da sen açma

amın telleri
min elleri
nan saracağım
ecik belleri

n çorak gibi
yaprak gibi
n gönülleri
çaylak gibi

biter çilek
uçar leylek
nutulmayım
endeki dilek

sesi çıksın
fesi çıksın
n kız alanın
baba çıksın
—U—Ü—

un dükkânlar
lvar dikenler
len bel'lolur
da çekenler

adem içi
siyah saç
nden ölürüm
un ilacı

ke taşı
eğim başı
den haber var
gözüm yaşı

aldı esnerim
de beslerim
meyvayı
a isterim

esine
esine
e kavuştum

Darısı cümlesine
418
Uzun kavak uzun var
Dallarında üzüm var
Evdə yârin dururken
Niçin elde gözün var
419

Üzüm üzümde değdi
Üzüm dalını eğdi
İnkâr etme sevdiğim
Yüzün yüzüme değdi
420

Üzümün karasına
Gel bağıın arasına
İnkâr etme sevdiğim
Al yorgan arasına
421

Uzun uzun deriler
Neler bilirim neler
Al yorgan arasında
Düşlediğim memeler
422

Üzüm kestim asmadan
Şalvar giyer basmadan
Ben nasıl vaz geçeyim
Senin gibi yosmadan
423

Uzun kavak başıyım
Yârin hilâl kaşıyım
Düğününde kar yağsın
Suyunu ben taşıyım
—V—

424/1
Verdim gönül bir gence
Sevdim inceden ince
Sevda çok kötü şeymiş
Gündüzüm oldu gece
424

Vuralım kızlar vuralım
Tahtaları kiralım
Çirkinlerin elinden
Güzelleri alalım
—Y—

425
Yârim huriye benzer
Mercanla inci düzer
Bir küçük kusuru var
Beni hep çokça üzer
426

Yumurtanın sarısı
Yere düştü yarısı
Küllükte bir it ölmüs
Kaynanama darısı
427
Yumurtanın sarısı
Yere düştü yarısı
Maşallah den komşular
Bu da kayın karısı
428

Yemenim kahverengi
Yoktur yârimin dengi
Otomobil sürüyor
İsmi şoför efendi
429

Yukarı dağın yangısı
Benim yârim hangisi
Ben yârimi bilmiyom
Kara yağız kendisi
430

Yol üstünde burçaklar
Gelen giden kucaklar
Emek verdim yâr sevdim
Elimden alacaklar
431

Yürü Nafile'm yürü
Yolundan kalma geri
Zehir olsa içirim
Gerdandağ akan teri
432

Yokuşta yoruldu mu
Sözümde darıldın mı
Sen bana yâr olalı
Boyumca sarıldın mı
433

Yolum düştü kenara
Başım pek geldi dara
Derdimi açamadım
Utandım nazlı yâre
434

Yılana bak yılan
Yılan çaydan sulana
Yârim mendil yitirmiş
Beş lira var bulana
435

Yemenimin yeşili
Bulamadım eşini
Yemenim yerde dursun
Sil gözünün yaşını

(Yeni Ajans : 39)

biraların "ASI"
tekel birası...

Basın : 60109 — 40)

LOKMAN MÜSTAHZARI
HALK SAĞLIĞI HİZMETİNİ

Ekza - 9 Ekzema merhemli
Algo - Tablet Ağrı hapı
Lokman - Tablet Ağrı hapı
Algotipin Analjetik tablet
Algo - Tablet 4 tabletik
Moruvit - Vitamine Kuvvet
şurubu
Kina - Kola İştah şurubu
Anamur Burun ve göz dam-
lası
Meproli Tablet Sinir hapı
Sollargen Granüle Ekzema -
kaşıntı
Sel de Gastrin Granüle Mi-
de tozu.
Gastro Goutes Mide damlası
Gastroguanil İshal kesici tab-
let
Metegastrin Mide tozu
Derivit Yara ve yanık mer-
hemli.
Lokman Çayı Afiyet çayı
tozu
Dover Tablet Öksürük ve
dronşite
Metekodin Öksürük hapı
Metekodin Öksürük şurubu
Algo - Wax Ağrı merhemli
Algo - Wax Vazo Grip ve
ağrılarda
Algo - Wax Nazal Nezle mer-
hemi
Ma—ka—ta Basur merhemli
Cutli - Cura Cilt losyonu
Pedi - Cura Ayak banyosu
Pilo - Cura Saç İlacı
Lokman Kaşe ağrı kesici
Panason (20 Gr. paket)
Sağlık çayı
Panason (50 Gr. alüm. kutu)
Deriseptol Yara ve göbek
Dr. Krom Diş patı

(Folklor : 41)

800'den fazla şube ile
HER YERDE HER ZAMAN
hizmetinizde

T.C. ZIRAAT BANKASI

(Basın : 60054/A. 20074 — 42)

**EN KÜÇÜK
TASARRUFLARINIZA,
BÜYÜK
TASARRUFLARINIZ
GİBİ DEĞER
VEREN BANKA**

AKBANK

(Folklor : 43)

**ANADOLU
BANKASI**

SİZİN EŞİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
KISACASI
AİLENİZİN BANKASIDIR

(Folklor : 44)

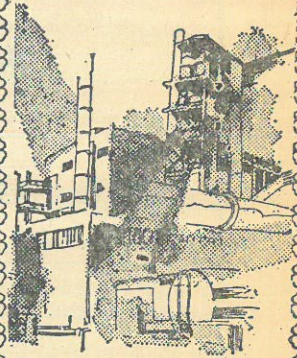
(Folklor : 45)

sanayiye dönük yatırımları
ve 4000'i aşan ortağıyla
halka açık
gerçek kuruluş

**TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

Sizlerle mutlu - Sizlerle güçlü

(Folklor : 46)

EV

sahibi olmak
**SİZİN DE
hakkınızdır**

YUVA
hesabımızla
EV
edinmenize
yardımcıyız

ayrılık tasarruf bankası

**EMNİYET
SANDIĞI**

(Folklor : 48)

126

727

Dizel yağlarında
cığır açtık.

Dizellerin yeni güçlü yağı yine Mobil'den!

yeni
Mobil
Delvac super
20W-50

Bir dizel yalıtım kalitesi üstün kaliteyi gösteren süper motorun en iyi denetimi sağlar. Bu denetim aşamasında en ağır koşullar (yani API-SE ve CD, MIL-1218C ve MIL-14812) deneyimdir.
Tutkunu da bu kaliteyi üç deneyim göstermektedir: kaliteyi artırarak ve her dizel yağı için Mobil Delvac Super dir.
Bu kalite özellikleri nedeniyle Mobil Delvac Super:
— Her tür dizel motorunda kullanılır.
— Motorun içinde her tür yararılabilecek kirlenme ve oksitlenmeye meydanı gösterir.
— Paketlenmiş ve açılmamış ambalajıdır.
— En yüksek kalitede kaliteyi sağlar. SAE 20 W düzeyinde 100°C'de kalır.
— Soğuk havada motorun derhal çalışmasını sağlar ve her türlü çalışmada yağın burunlarından süzülmesini önler.
— Soğuk iklimlerde her akşamda SAE 50 düzeyine kadar.
— Yağ katmanına düşmesini önler.
— Yüksek kaliteli motorun yağına ve oksitlenmez.
— Uzun süreli hizmet için yüksek yağ tabakası oluşturulduğu için aşınma en düşük düzeydedir.
— Dizel motorun ömrünü uzatır, bakım ve onarım masraflarını azaltır.

Mobil Delvac super
her mevsimin dizel yağı.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

MAYIS 1978

İÇİNDEKİLER: **Çağdaş Bir Türk Folkloru İçin** Prof. Dr. İhan BAŞGÖZ
Hidrellez ve Hızır İle İlyas Murat URAZ
Yok olan bir Sanat: Konya Külâhçılığı Mahmut SURAL
Kadınhan Kurthasanlı Köyünde Saya Gezimi Hikmet SU
Gaziantep'te Halk Takvimi ve İlgili Törelere ... Cemil Cahit GÜZELBEY
Yeni Yayınlar: «Bilgarski Folklor» (Bulgar Folkloru), T. ACAROĞLU
Safranbolu'yu Kazanmak Olayı Yaman AKBAYAR
Karacaoğlan Üzerine Yapılan Yanlışlıklar -2- A.S. EMİRMAHMUDOĞLU
Adam Otu Türkmen PARLAK
Yozgat Manileri -7- Muhsin KÖKTÜRK
Bir Halk Öyküsü: Eli Elime Değdi De Dr. Edip KIZILDAĞLI
Kerkük'te Bayramlar ve Sünnet Çoban BEŞİRLİ
Deyiş ve Deyişat Mahmut İŞİTMAN

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 346

KURUŞ: 500

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAN HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

